

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԵՆԵՐԱԼԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆՈՅԻ

27. 4. 15

14. 327

ՇԱՀ-Ի ՍՄԱՅԷԼԻ

ՀԵՔԻԱԹԸ

ՀԱՆԴԵՐՉ ԵՐԳԵՐՈՎ

ՓՈԽԳՐՈՒԹԻՒՆ ՏԵՄԵՐԷՆԻՑ

Աշխատանքի
ԱՇԽԱՏԱՆԻ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՖԼԻՍ

Տպարան «ԳՈՒԼՏՈՒՐ» Լոկ. | Կոպր. Դ. Կ. ԿՄ. ԿՄ. ԿՄ. ԿՄ.

ՆԱԽԱՐԱՐՈՒՄ, 10.

1909

891.33

2-62

Արմ.
3-2682a

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԿՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑԻ

Վ.Վ. 327
72 MAR 2011
904

891.99
9-62

3-2682a

ՇԱՀ-Ի ՍՄԱՅԵԼԻ

ՀԵՔԻԱԹԸ

ՀԱՆԴԵՐՁ ԵՐԳԵՐՈՎ

ՓՈԽԵՐՈՒԹՅՈՒՆ ՏԱԿԵՐԷՆՈՑ

Աշխատասիրեց
ԱՇԸԳ. ԶԻՒԱՆԻՆ

ԵՐՐՈՐԴ ՏՊԱԿՐՈՒԹՅՈՒՆ

Պատ. № 22296
ԹԻՖԼԻՍ

Տպարան «ԿՈՒԼՏՈՒՐԱ» Ընկ. | Типограф-ва «КУЛЬТУРА»
Возьмининская, № 18.
1909

24.07.2013
15 MAR 2013

51982

41480004-208

2011444

007473 974000

840-090000 00000000000000

40561-67

ՇԱՀ-ԻՍՄԱՅԷԼԻ ՀԵՔԵԱԹԸ

Հին հեքիաթաբանները հետևեալ կերպով են աւանդում Շահ-Իսմայէլի և Գիւլիգար խանութի պատմութիւնը։ Պարսկաստանի և Հնդկաստանի մէջ-տեղում կայ մի երկիր, որ ասում Աւղանիստան։ Այս երկրի Ղանդահար մայրաքաղաքում հին ժամանակներում նստում էր ազուն թագաւորներից Աւլան անունով թագաւորը։ Այս թագաւորի կայք ու կարողութիւնը, ոսկին ու արծաթը այնքան շատ էր, որ եթէ ծովը լցնելու լինէիր, կը ցամաքէր։ Այս հարստութեան մէջ Աւլան թագաւորը դարձեալ երջանիկ չէր, որովհետեւ ոչ մի ժառանգ չուներ։

Մի օր թագաւորը կանուխ վեր կենալով՝ առաւօտեան սովորական աղօթքը կատարելուց յետոյ՝ նստեց իւր փափուկ բազմոցի վերայ։ Այդ միջոցին, երբ թագուհին հայելին ձեռն առած իւր թագաւոր ամուսնու զիմացը կանդնած էր, թագաւորը սրտից մի խոր անքաշեց և սկսեց զրլուխը շարժել։ Թագուհին այս բանը տեսնելով, ասաց. — «Ո՛հ, մեծափառ Տէր իմ, այդ ի՞նչ է նշանակում, ի՞նչ պակասութիւն ունինք, որ դու հոգս ես անում»։ Թագաւորը կրկին հոգոց հանելով ասաց. — «Իրաւ է, որ մենք թէպէտ մի պակասութիւն չունինք, բայց ես այս աշխարհում մի դաւաճ չունեցայ, որ մահիցս յետոյ կարողանար իմ գահը ժառանգել, անա, այս բանն է, որ միտքս ընկած ժամանակ տխուր եմ քաշում»։ Թագուհին նորից դառնալով իւր ամուսնուն ասաց, «Իրաւ է որ մարդս աշխարհում ցաւ է ունե-

նում, բայց ցաւին էլ դեղ է գտնում: Մի օր քաղաքից դուրս ել, ճանապարհորդութիւն արած, կարելի է մի հրամուտ բժիշկ հանդիպի և քո ցաւին կարողանայ ճար գտնել»: Թագաւորը այս միտքարական խօսքերը լսելով, հրամայեց իսկոյն կանչել իւր վեզիրին. վեզիրը իւր տիրոջ հրամանը լսելուն պէս անմիջապէս շտապեց պալատ: Եօթն անգամ դետին խոնարհուելով համբուրեց հողը և բարեւ բռնելով կանգնեց թագաւորի առջև: Թագաւորն ասաց. — «Գնա շուտով երկու ձեռք դերվիշի շորեր գնիր և արի պալատ»: Վեզիրը առանց ժամանակ կորցնելու իջաւ փողոց երկու ձեռք շորերը վերցրեց և շտապեց պալատ: Թագաւորն ասաց վեզիրին: — Այսօր գնալու ենք ծպտեալ կերպով քաղաքից դուրս ճանապարհորդելու. տեսնենք թէ շրջանի հայելին մեզ ինչ պատկեր ցոյց կուտայ»: Սրանք ծպտեալ շորերով դուրս եկան պալատից և ընկան ճանապարհ: Երեք ժամ շարունակ մի կողմ գնալուց յետոյ քաղաքից դուրս մի աղբիւրի պատահեցին: Թագաւորն ասաց վեզիրին. — «Արի այս աղբիւրի ջրով մեր ձեռքերը և երեսները լուանանք, աղօթենք և մի փոքր նախաճաշից յետոյ շարունակենք մեր ճանապարհը. յիշեալ աղբիւրից լուացուելուց և նախաճաշելուց յետոյ երկուսով ծնկների վերայ չոքած սովորական աղօթքը կատարած ժամանակ, յանկարծ մի դերվիշ ելաւ նրանց առաջ, բոլորովին ծերունի և սպիտակահեր: Թագաւորը տեսնելով սրան, ասաց. — «ով դերվիշ, դու այս կողմերը ի՞նչ ես ման գալիս»: Դերվիշը պատասխանեց. — «Թագաւորն աղբած կենայ, մենք ճանապարհորդ ենք, շարունակ ման ենք գալիս այստեղերը». Թագաւորը զարմանալով ասաց. «Դու ի՞նչ գիտես իմ թագաւոր լինելու»: Դերվիշը պատասխանեց. — «Ես ծերունի նուազատ և երեսներս ճանապարհորդութեան մէջ եմ անցկացրել և իմ գլխիցս հազար ու մի դէպքեր են անցել. քանի՞ անգամ գտել ու կորցրել եմ: Քո թագաւոր լինելդ և ընկերիդ վեզիր լինելը

եթէ չը գիտենամ ամօթ չէ՞ իմ դերվիշութեանս»: Այդ ժամանակ թագաւորն ասաց նրան. — «ով դերվիշ, դու որ իմ թագաւոր և ընկերիս վեզիր լինելը հասկացար, իմ ցաւիս դեղ էլ կարող ես անել»: Դերվիշն ասաց թագաւորին. — «ցաւ տուողը դեղ էլ կարող է տալ, ես մի նուազատ արարած եմ»: Այդ խօսքերի վերայ թագաւորն ասաց, ո՛հ, պատկառելի հայրիկ, այն բոլորից, որ դու իմ աչքիս երեցար, ես իմ սրտումս ուրախութիւն զգացի»: Դերվիշը իւր պարկից հանելով մի կարմիր խնձոր՝ ասաց. — «Այս խնձորը կըտանիս տուն, երեկոյեան քնելու ժամանակը կըկտրես, կէսը դու կուտես, կէսը թագուհին, իսկ կեղևները կտաք ձեր ախոռի մի մատակ ձիուն, որ երբէք չէ պագել և սպիտակ նժոյգն էլ բաց կըթողնէք. ինն ամիս ինն ժամ և ինն բոլոր լրանալուց յետոյ, Աստուծով թագուհին մի արու գաւակ կըծնի և մատակ ձին էլ մի քուռակ. կայց մինչև իմ պալատ գալս անուն չէք գնիր, ոչ սողային և ոչ քուռակին»: Այսպիսի խօսքերով թագաւորն և դերվիշը իրար հետ պայման արին: Թագաւորը ձեռքը զրպանը տարաւ կամենալով վարձատրել իւր բարեբարին, բայց մին էլ տեսաւ, որ դերվիշը անյայտացել է:

Թագաւորն այլ ևս աւելորդ հաշուելով շարունակել իւր ճանապարհորդութիւնը իւր վեզիրի հետ՝ ուղղակի վերադարձաւ պալատ: Երեկոյեան երրորդ ժամու աղօթքը կատարելուց յետոյ, թագաւորը խնձորը կտնկելով կէս տրաւ, կէսը ինքը կերաւ, միւս կէսն էլ տուեց թագուհուն: Ախոռապետին կանչելով ասաց. — «Այս խնձորի կեղևները մեր մատակ ձիուն կտաս ուտելու և սպիտակ նժոյգն էլ բաց կը թողնես»: Մի ժամից յետոյ թագաւորն ու թագուհին փափուկ պատրաստուած անկողնի մէջ ննջեցին:

Անցաւ որոշեալ ժամանակամիջոցը, ինն ամսից աւելի անցնելով անա մի օր թագուհին ծնեց մի գեղեցիկ արու գաւաղ: Մատակ ձին էլ մի արու քուռակ ընծայեց նորածին գահաժառանգին: Ասլան թագաւորի ուրախութեանը չափ չը կար. այդ օրուանից նա հրաման արձակեց բոլոր իւր երկրի մէջ գտնուող բանտարկեալներին ազատել, խեղճելին սփռից, հիւանդներին խնամեց և այլն:

Թագաւորի որդին խնամուում էր, ինչպէս պէտքն էր, մի տարի, երկու տարի, մինչև ութ տարեկան դարձաւ, բա- կեց պալատի մէջ գտնուող վեզիրների երեխայոց հետ խաղալ: Տղայքը սրան սկսեցին «անանուն իշխան» կան- չել: Մէկ օր թագաւորի որդին իւր անանուն լինելու հա- մար գայրանալով, գնաց մօրն ասաց—«ինչու համար ինձ անուն չէք դրել»: Մայրն ասաց—«որդիւ, թագաւոր հայ- րդ գիտէ, գնա նրա հետ խօսիր: Իշխանը այդտեղից ուղ- դակի հօր մօտ գնաց և յայտնեց նրան իւր ցանկութիւնը: Թագաւորը պատասխանեց—«որդիւ, քո գոյութեանդ պատ- ճառը մի գերվիշ է, մինչև նա այստեղ չըգայ, ես չեմ կա- րող քեզ անուն դնել, որովհետև նրա ցանկութեան համե- մատ խօսք եմ տուել: Այս խօսակցութեան ներկայ եղող իշխանները գլուխ տալով ասացին—«թագաւորն ապրած կենայ, այդ քո առած գերվիշը, այսօր այստեղ է, վաղը ո՞վ գիտէ որտեղ կլինի. մէկ գերվիշի համար մեր իշխանը միթէ առանց անուն է մնալու. և ո՞վ գիտէ թէ քանի ժա- մանակ յետոյ նա կըհասնի այստեղ»: Թագաւորը սրանց խօսքը յարգելով բռնեց որդու ձեռքը և ժողովի մէջ տեղ բերելով, բոլոր պալատականների հետ սկսեցին անուան համար մտածել: Բայց թագաւորն յանկարծ յիշելով իւր խոստումը ասաց.—«մինչև գերվիշը չգայ, ես չեմ կարող իշխանին անուն տալ»: Հրամայեց որ մի լաւ վարժապետ բերեն որդու կրթութեան համար. և յանձնեն նրան. հրա-

մանը հատարուեց անմիջապէս. բերին մի լաւ վարժապետ և ներկայացրին թագաւորին:

Թագաւորն ասաց—«ով վարժապետ, իմ որդին քեզ եմ յանձնում, որ կըթեա և ուսում տաս»: Վարժապետը պատասխանեց—«Ձերդ մեծութեան հրամանը անդառնալի է, սակայն իշխանի համար, պալատից ոչ հեռու մի առան- ձին սենեակ պէտք է շինել տաք, առաստաղը և պատերը ամբողջապէս հաստ ապակուց, որոնցից արեւ չկարողանայ ներս թափանցել իր լոյսը, այնտեղ իշխանը կարող է ամ- բողջապէս նուիրուել իւր դասերին, բոլորովին հեռու մնա- լով իւր ընկերներից և խանգարող միջոցներից: Թագաւորը հրամայեց վարժապետի պատուէրին համեմատ մի առանձ- նացած տեղում մի սենեակ շինել տալ առաստաղը և պա- տերը ապակուց և ներսը գեղեցիկ զարդարուած: Կարճ ժամանակից գործը լմացաւ և պատանի իշխանը յանձնուեց Դանիէլ վարժապետին մեծ հանգէսով երգերով ու աղօթքնե- րով: Այդ օրից սկսած վարժապետն սկսեց իւր բարձր աշա- կերտին դաստիարակել և դասեր տալ: Շարունակելով մի տարի, երկու տարի, մինչև տասն և հինգ տարեկան դառ- նալը գահաժառանգ իշխանը մնաց այդտեղ և Դանիէլ վար- ժապետից բաւականին բան սովորեց:

Վարժապետը պատուիրել էր պալատի խոհարարնե- րին իշխանին ճաշ բերելիս նայեն, որ մսեղէն կերակուր- ների մէջ ոսկոր չլինի. մէկ օր դու մի ասիլ նորին բար- ձրութեանը կերակուր բերելիս խոհարարները անզգուշա- բար մէջը մի ոսկոր են թսղել: Ճաշի ժամանակ իշխանը երբ կերակուրի մէջ ոսկորը տեսաւ, բարկութիւնից վեր- ցրեց և խփեց պատին, ոսկորը իւր մեծութեամբ պատը ծակելով դուրս ընկաւ, ճաշուայ պայծառ արեւ յանկարծ այդ կոտորածքից ներս մտաւ: Ուսանող իշխանը արեւ շողքը յատակի վրայ տեսնելով ճաշը թողեց և սկսեց տ- րեւի հետ խաղալ: Երկար ժամանակ արեւի հետ մենամար-

տելով, սաստիկ յոգնեց և արին քրտնքի մէջ ընկղմելով նստաւ քիչ հանգստանալու, որ կրկին վեր կենայ և նոր ոյժով շարունակի իւր մենամարտը արևի հետ: Բիշ յետոյ վարժապետը ներս մտաւ, տեսաւ որ իւր սանիկը մենամարտում է արևի հետ, նրան այդ գրութեան մէջ տեսնելով Դանիէլ վարժապետը քիչ մնաց խելքը գլխից թրոյնէր: Բացականչելով ասաց— «Ձերդ բարձրութիւն, կրտսեր ուրիշ համար ուրիշ բան չը գտար, որ արևի հետ են պատերազմում: Իշխանը կարծես ձանձրացած լինելով իւր երկար ժամանակի միայնակութեան, ասաց իւր ուսուցչին.— «Ի սէր Աստուծոյ, վարժապետ, ինձ այստեղից դուրս հանիր»: Վարժապետը սենեակից դուրս գալով փողոցի դրան առաջ մի աթոռ դնելով իշխանին տարաւ դուրս և հրաւիրեց նստել: Պատանին երկար միջոց փակուած մնալուց յետոյ, երբ իրան ազատ օդի մէջ տեսաւ աչքերը այս ու այն կողմն ուղղելով նայում էր զարմացմամբ: Ահա մէկ էլ տեսաւ որ մի կարիշ սպիտակ ձիաւոր է դալիս, աջ ձեռքում բաղէն բռնած և բարակները յետևը զցած, նրժոյզ ձին խաղացնելով ուրախ ու զուարթ վերադառնում է որսից: Արդեօք այս ի՞նչ բան է, ինքն իրան մեծ զարմանքով տեսնում էր պատանին. երբ այդպէս ապշած դրութեան մէջ աչքերը չէր հեռացնում զնացող ձիաւորից, վարժապետը մօտենալով ասաց, իշխանն ապրած կենայ, հրամայեցէք տուն վերադառնանք. պատանին պատասխանեց, շատ լաւ կգնանք, բայց ես էլ հօրիցս այդպիսի ձի, բաղէ և բարակներ կուղեմ»: Վարժապետն ասաց. «Շատ լաւ, տէր իմ, հրամայեցէք զառնանք տուն, ես այդ մասին կը խօսիմ թագաւորի հետ. նրանք վերադարձան դարձեալ նոյն սենեակը: Թողնելով իշխանին այնտեղ Դանիէլ վարժապետը դուրս եկաւ այդտեղից և անմիջապէս բարձրացաւ պալատ: Ներկայանալով թագաւորին մանրամասնաբար պատմեց նրան նոյն օրուայ պատահած գէպը:

Թագաւորը հաւանութիւն տալով վարժապետի խօսքերին, հրամայեց վեզիրին պալատ կանչել իւր մեծամեծներին և իշխաններին: Երբ բոլոր հանգիստականները պալատումն էին թագաւորն ասաց— «Իմ որդին այլ ևս չի ուզում կարգաւ, բաւական է, ասում է, ինչ որ սովորեցի. այժմ նա որսի գնալ է ցանկանում, մտածեցէք, սորա հետ էլ իշխանին մի անուն գնենք». բոլոր մեծամեծները թագաւորի խօսքը լսելուն պէս, միմեանց հետ խորհրդակցելով իշխանի անուան մասին էին մտածում, մէկ էլ յանկարծ գերվիշը ներս մտաւ. բոլոր ներկայ եղողները ոտքի կանգնեցին և խոնարհ կերպով բարեկեցին: Դերվիշը մէջ տեղ կանգնած ասաց թագաւորին— «Քո որդու անունը Շահ-Խամայէլ թող լինի, իսկ բուռակի անունը Ղամար (լուսնիկ). այս անունները տալուց յետոյ անյայտացաւ: Թագաւորը գերվիշին պարգև տալու համար շատ որոնել տուեց, բայց չկարողացաւ գտնել նրան: Այնուհետև թագաւորը հրամայեց իւրաքանչեքներին որ զննն տասն և հինգ քսան իշխանազն երիտասարդներ բերեն պալատ, Շահ-Խամայէլի հետ որսի գնալու համար: Հրամանը կատարուեցաւ: Կարճ ժամանակում պալատ հաւաքուեցան քսանի չափ ընտիր և Շահ-Խամայէլին յարմար երիտասարդներ: Սրանք այս գիշեր մեծ իշխանի հետ խորհուրդ կազմեցին և հետեւեալ առաւօտը մեծ շքով գինուած ու սարքուած Շահ-Խամայէլին մէջ տեղ առած քաղաքից դուրս եկան որսի գնալու:

Ղանդահարից արդէն բաւականաչափ հեռացել էին: Շահ-Խամայէլը իրան շատ ուրախ էր զգում խաւարից ու փակուած կեանքից ազատուած լինելով օրուայ, քաղցր եղանակը, ջինջ ու մաքուր երկինքը, ընդարձակ դաշտը իւր զանազան տեսակ հոտաւէտ ու գոյնզգոյն ծաղիկներով, առուակներով ու գետերով զրաւել էին նրա ուշքն ու միտքը և երջանիկ դրութեան էին հասցրել: Գեղեցիկ անտառներում, հովիտներում ու լեռներում համարեայ մի

քսան օր ման գալուց յետոյ, մի օր բոլոր ընկերներով եկան մի սառն աղբիւրի մօտ: Շահ-Իսմայէլը իւր չորս կողմը նայելով ընկերներին ասաց. — «Սիրելի եղբայրներ, յոյս Աստուած առաւօտը ես այդ դիմացի սարը կը բարձրանամ. դուք էլ մի ուրիշ կողմ գնացէք. այդպէս ասելով նրանք եկան գարձեալ իրանց իջեանք: Երեկոյեան ընթերցուց յետոյ քնեցին և առաւօտեան վեր կենալով եկան նախընթաց օրուայ խօսակցութեան տեղը՝ աղբիւրի մօտ:

Շահ-Իսմայէլը այդ զիշեր սիրոյ աստուածուհի Աստղիկի ձեռքից մի բաժակ էր ընդունել: Սրանք խորհուրդ արին, որ ով էլ որ կողմ գնալու լինի, կրկին վերադառնան գտն հաւաքուին նոյն սառն աղբիւրի մօտ: Յիշեալ պայմանից յետոյ նրանցից իւրաքանչիւրը ցրուեց մի կողմ: Շահ-Իսմայէլն էլ իւր ձին հեծնելով սկսեց ասպանդակել և բարձրանալ դիմացի սարի գլուխը: Երբ արդէն բարձրացել էր սարի գագաթը, միւս ստորոտում, կանաչաւէտ հովտում նրա աչքին ընկաւ մի ամառանոց հաղարաւոր վրաններով, որի մօտից անցնող մի մեծ գետի ափի վերայ արածում էր մի եղնիկ: Շահ-Իսմայէլը իսկոյն իւր բարակը բաց թողեց, եղնիկը իւր բոլոր ուժով փախչելով մտաւ մի գեղեցիկ կանաչ վրանի մէջ: Շահ-Իսմայէլը իւր ձին քշած ժամանակ տեսաւ, որ մի գեղեցիկ աղջիկ այդ վրանից դուրս եկաւ. աղջիկը նոյնպէս իւր աչքերը ուղղելով այն կողմ տեսաւ որ մի գեղեցիկ երիտասարդ նժոյգ ձիու վրայ նստած վրանի դրանը կանգնած է: Շահ-Իսմայէլի պատկերը տեսնելով՝ աղջիկն իսկոյն սիրահարուեց. սա էլ աղջկայ հրաշալի դէմքն ու աննման գեղեցկութիւնը տեսնելով, ուշաթափուեց և ձիու վրայից գլորուեց գետին: Այդ վրանից բիշ վերեւ մի պառաւ կար, աղջիկը դիմելով նրան ասաց. — «Սիրելի մայրիկ, մեր վրանի առաջ մի գեղեցիկ երիտասարդ գալով ուշաթափուեց վայր ընկաւ. աղաչում եմ, մայրիկ, արի ինձ օգնիր, այդ տղային ուշքի

բերելով նստեցնենք ձիու վրայ և ճանապարհ ձգենք իւր գործին, թէ չէ հիմայ հայրս, մայրս, եղբայրներս տեսնելով այս բանը, մեղքը ինձ վրայ կը բարդեն»): Թէև աղջիկը պառաւին այս խօսքերը ասում էր, բայց իր հանդերձները սիրոյ կրակից արդէն բռնկուել էին, որովհետև անցեալ զիշերը երազում տեսել էր այդ երիտասարդի պատկերը: Աղջիկը բոլորովին չէր ուզում իւր աչքերը Շահ-Իսմայէլի երեսից հեռացնել: Այդ ժամանակ պառաւը տեսնելով, որ աղջիկը շարունակ աղայի վրայ է նայում, դառնալով ասաց. «շուտով գնա ոսկէ թասով սառը ջուր բեր և շաղ տալով նրա երեսին՝ քո ձեռքերով շփիր երիտասարդի դէմքը, անկարելի է որ երբ քո գեղեցիկ ձեռքերը շփուեց նա ուշքի չգայ: Մատաղահաս աղջիկը չըզիտեցաւ, թէ ինչպէս շուտով կատարեց պառաւի բոլոր հրամանը, երբ տեսաւ որ անժանօթ երիտասարդը հետզհետէ ուշքի գալով՝ նստեց և վեր կացաւ տեղից: Ինչպէս որ Փղշտացի զինուորը Եղիսէի մամնին հպուելով կենդանացաւ, այնպէս էլ մանկամարդ օրիորդի ձեռքի շփումը աղդեց Շահ-Իսմայէլի վրայ: Իշխանը խելքը գլուխը հաւաքելով սկսեց ապուշի պէս իւր չորս կողմը նայել: Շահ-Իսմայէլը ճանապարհորդական փոքրիկ սաղը ուսից վեր առնելով՝ սկսեց երգել, և աղջիկը նրան պատասխանեց երգով:

ՇԱՀ-ԻՍՄԱՅԷԼԸ

Եղնիկը տեսնելն էր միակ իմ ցաւս,
Յանկարծ տեսայ քո երեսիդ փայլաւը.
Սիրոյ ծովի մէջ ընկաւ իմ նաւս,
Սրտումս կը վառի անշէջ կրակը:

ԳԻԻԼԻԶԱՐԸ

Շատ որսորդներ պալատ կգան այս սարում,
Դու բազէն կաքաւին վեր վարէ գնա,

Ինչո՞ւ ես ման գալիս մթին խաւարում,
Աչքերդ բաց, լսին յարմարի գնա՛ւ:

ՇԱՀ-Ի ՍՄԱՅԷԼԸ

Նմանդ չի՞ ճարտուիլ, ունքերդ աղեղնակ,
Սպանում են ինձի, չեն տալ ժամանակ.
Փայլում է երեսդ ինչպէս արեգակ,
Ճաղատիդ վրայ է նստել լուսնեակը:

Գ Ի Ի Լ Ի Զ Ա Ր Ը

Սոխակի նման է քո լեզուդ ճարտար,
Սօսքեր ունիս փափուկ սրտիս օգտակար.
Ծոցիս վարդեր են բացուել քեզ համար,
Քաղելու մէկ միջոց հնարէ գնա՛ւ:

ՇԱՀ-Ի ՍՄԱՅԷԼԸ

Քու կարմիր թշերդ խնձոր երկնային,
Երբ նայում եմ կեանք են տալիս ինձ կրկին.
Կենսատու զրախտ է քու ծոցիդ այգին,
Բուրում են քաղցր անուշ վարդը, մեխակը:

Գ Ի Ի Լ Ի Զ Ա Ր Ը

Ապրի քեզի նման երիտասարդը,
Ո՛հ, իմ սրտի սիրած քաջ սղամարդը,
Թէ ուզում ես քաղել սրտախօսի վարդը,
Պարտիզական իղձը կատարէ գնա՛ւ:

ՇԱՀ-Ի ՍՄԱՅԷԼԸ

Դու ես, ով ոսկի վարդ, մաքիս հայլին,
Սիրտ կը խոցէ թերթիչներդ զմեկին,

Թէ որ Տէրը օգնէ Շահ-Խամայէլին,
Մէկ օր կը կատարէ սրտիդ փափագը:

Գ Ի Ի Լ Ի Զ Ա Ր Ը

Դու ես քաջերի գլուխը, կատա՛ղը,
Երբէք չի խանդարուի աղեղիդ լարը,
Գլխիդ մատաղ լինի այս Գիւլիգարը,
Ոտքերդ մի կարիւր, արի ու գնա՛ւ:

Երգեցողութիւնը վերջացնելուց յետոյ Շահ-Խամայէլը իւր մատից հանելով ազամանդից թանկագին մատանին, նուիրեց Գիւլիգարին ի նշան սիրոյ. աղջիկն էլ փոխադարձ նուիրեց իւր մարգարտագարդ գեղեցիկ սանդրը: Շահ-Խամայէլը նստաւ իւր ձիու վրայ և աղջկայ դիմաց կանգնած իրանց բաժանման առթիւ այս տողերը երգեցին:

ՇԱՀ-Ի ՍՄԱՅԷԼԸ

Տրտում, տխուր նայող, սիրուն
Դժուար է շատ՝ բաժանուելը,
Մարդու սրտին, մարդու հոգուն,
Ազգում է վատ բաժանուելը:

Գ Ի Ի Լ Ի Զ Ա Ր Ը

Ձէի գիտել ես քեզ առաջ
Գնա՛ւ ո՞վ քաջ, ես քուկդ եմ,
Լեր միամիտ, ազնիւ իմ քաջ,
Գնա՛ւ, ո՞վ քաջ, ես քուկդ եմ:

ՇԱՀ-Ի ՍՄԱՅԷԼԸ

Իմ աւանդս դու սուրբ պահէ,
Սիրահարիդ սիրտը շահէ,

ՀԱՅ

MADT

Մարդու համար երկրորդ մահ է,
Սիրուց հարստատ բաժանուելը:

Գ Ի Լ Ի Զ Ա Ր Ը

Միայն ողջ լինի քու կեանքը,
Փշոք չէ աշխարհի ապրանքը,
Թող կատարուի քո բաղձանքը,
Գնահ կարիչ, ես քնուկդ եմ:

Շ Ա Հ-Ի Ս Մ Ա Յ Է Լ Ը

Շահ-Իսմայէլն եմ ես ահա:
Սիրուն, անունըդ ինձ ասա.
Սիրահարին քնատ կուտայ,
Խեղճ, յուսահատ բաժանուելը:

Գ Ի Լ Ի Զ Ա Ր Ը

Գիւլիգարն եմ, դու ընկերս,
Մտքիդ մէջ պահիր պատկերս,
Ճշմարիտ սուրբ են խօսքերս,
Գնահ, ով քաջ, ես քնուկդ եմ:

Երբ սրանք երգում էին, մեզ ծանօթ պառաւր մօտ
գալով, ասաց Շահ-Իսմայէլին — «աչքի լոյս, այսպիսի բան
չի լինի. դուք ջայլամ թռչունի պէս իրար էք խառնուել,
արեք ձեզ մի խրատ տամ, այնպէս վարուեցէք: Վաղը
աղջկայ հայրը արօտատեղ խնդրելու համար թաղաւոր
հօրդ մօտ պիտի գայ, դու էլ այնտեղ պատրաստ գանուիր
այս ամենը յայտնելու նրան. քո հայրդ էլ ուղղակի աղ-
ջկայ հօրը կը յայտնի այդ բանը և գործը յաջող կերպա-
րանք կստանայ և Գիւլիգարը կը յանձնուի քեզ: Շահ-Իս-
մայէլը շտապով թռաւ ձիու վրայ և պառաւ կնոջ պատ-

ուէրի համաձայն որպէս գրաւական Գիւլիգարի երկու այ-
տերից համբուրելով և պառաւին էլ մնաս բարե ու շը-
նորհակալութիւն ասելով, դարձաւ հասելով ձիու վրայ
ընկաւ ճանապարհ:

Այդ անապատելի դէպքի տպաւորութեան տակ ուրախ
ուրախ ձին քշեց և բարձրացաւ սարը շուտով որոշեալ տե-
ղը հասնելու, երբ արգէն բաւականին մօտեցել էր ընկեր-
ներին, տեսաւ որ նրանցից ամեն մէկը իր արած որսերը
ձեռքում բռնած սպասում էին իւր վերջ դարձին: Երբ իշ-
խանը բոլորովին մօտեցաւ և բարե տուեց, նրանք զար-
մացան, երբ տեսան որ Շահ-Իսմայէլի ձեռքը ոչ մի որս
երկում. «Իշխան, միթէ այսքան երկար ժամանակ մի
բն էլ չյաջողուեց քեզ որսալ. Շահ-Իսմայէլն որպէս պա-
տասխան այս երգն ասաց:

Իբրեւ պատերազմի զինւոր,
Տեսէք, ի՞նչ բանից հեռացայ.
Պայման արի օրինաւոր,
Մեղրաբերանից հեռացայ:

Ես մի կարծիքի մէջ ընկայ.
Խանութ բացի ապրանք առայ,
Ես չգիտեմ թէ ուր հասայ,
Բեհեզարանից հեռացայ:

Ուրախացայ և խնդացի,
Աշխարհում սէր կայ, զգացի,
Մի գիշեր էլ հիւր մնացի.
Այսօր նրանից հեռացայ:

Ինքը բարձր, նոճահասակ,
Յաւերժահարս էր, կամ հրեշտակ,
Շահ-Իսմայէլն իբրեւ տատրակ,
Ես վարդարանից հեռացայ:

5

L. 201
8 օրակա
L. 201

Շահ-Իսմայէլն երգն աւարտելուց յետոյ բոլորը մի-
ասին ձիերը հեծնելով ու իաղացնելով ողջ ու առողջ դար-
ձան քաղաք. գիշերը անց ացնելով, հետեւալ առաւօտը ըն-
կերները հաւաքուեցին Շահ-Իսմայէլի մօտ, հարցրին—«Իշ-
խան, այսօր էլ չէ՞ս հյամայում գնալ, կամ ո՞ր կողմ ենք
գնալու»: Շահ-Իսմայէլը սրանց հարցին պատասխանեց—
«Եղբարք, ես այսու ետեւ այստեղից ոչ մի կողմ գնալու
չեմ և իմ գաղանխքս բացի Աստծուց ոչ ոք չէ կարող ի-
մանալ»: Որսի փոցող ընկերները ցրուեցին ամենը իրան
գործին, Շահ-Իսմայէլը մնաց պալատում և համարեա
գուրս չէր լալիս իւր սենեակից. նա սկսեց օրսօրէ թա-
ռամել ի նիհարանալ, ծնողները կարծում էին թէ իրանց
միաճի գաւակը մի մեծ պատահարի կամ ցաւի է հանդի-
պել, որովհետեւ առաջուայ ուրախութիւնը և կայտառու-
թիւնը չին տեսնում նրա վրայ: Ամուսինները խորհուրդ
արին մի հմուտ բժշկի յանձնել Շահ-Իսմայէլին որ գուցէ
կարողանար մի ճար անել: Շահ-Իսմայէլի մօտ ընկերնե-
րից մինը գործից տեղեկանալով, մտաւ պալատ և ներկա-
յանալով թագաւորին և թագուհուն ասաց—«Ձեր բարձ-
րապատիւ որդին բժշկի վերաբերեալ ցաւ չունի. իսկա-
պէս նրա ցաւը սիրահարութիւնն է. թագաւորը հրամա-
յեց իւր մարդկանց.—«գնացէք իմ որդու ցանկութիւնն
իմացէք. ում աղջիկն որ կուգէ իսկոյն առնեմ տամ ի-
րան»: Սրանք գալով Շահ-Իսմայէլի սենեակը՝ հօր հրա-
մանը յայտնեցին նրան, նա ասաց, «ով բարեկամներ, լաւ
լսեցէք, որ ես այս երկրում ոչ մի աղջկայ վրայ սիրա-
հարուած չեմ, գուր իմ հօր հարցին այդպէս կը պատաս-
խանէք»:

Շահ-Իսմայէլը հետզհետէ մտածելով, հացից և ջրից
անգամ սկսեց կտրուել. հայրը այս մասին լսելով ինքն
իրան ասում էր, «Այս ինչ է նշանակում.— ես երկրի տե-
րը, իշխողը լինիմ, իմ միակ որդին այսպէս կարօտութեան

մէջ մաշուի» և չկարողանալով իրան զսպել սկսեց տխրել
և լաց լինել: Մի օր Շահ-Իսմայէլի նոյն ընկերը դարձեալ
ներկայանալով թագաւորին ասաց—«Մեծափառ Տէր, իշ-
խանի հետ մեր որսի գնացած ժամանակը Սե լեռան ներ-
քեից մի ճանապարհ բռնելով և մեզանից ոչ մէկին հետը
չվերցնելով նա բաւական հեռացաւ և երբ վերադարձանք
քաղաք՝ մենք հետեւալ օրը նրան ասացինք թէ իշխան,
այսօր ո՞ր կողմն ես հրամայում գնալ. նա ասաց թէ այ-
սուհետեւ այլ ես ոչ մի կողմ չենք գնալու և այս աւելաց-
րեց, թէ «իմ գաղանխքս միայն Աստուած ըլլի», ես էլ
այս հանթումանքը քեզ յայտնելու համար վստահացայ այս-
տեղ գալու, գուցէ իմ սիրելի իշխանի ցաւին մի գարման
կարողանաք տալ»: Երբ որ այս բաները լսեց թագաւորը,
իսկոյն մի սուրհանդակ ուղարկեց որ գնայ տեսնի թէ Սե
սարի յետեւում ինչէ՞ր կան և և իրեն տեղեկութիւն բերի:
Սուրհանդակը հասնելով որոշեալ տեղը, տեսաւ որ բազ-
մաթիւ վրաններ կան խիած, տեղեկացաւ նրանց մասին
և ուղղակի վերադարձաւ պալատ թագաւորին ասաց. —«Տէր
իմ, Սե սարի յետեւ տնթիւ կապոյտ վրաններ կան խիած,
ուրեմն իշխանը Իւրուք բէկի աղջկայ վրայ սիրահարուած
կըլինի: Սուրհանդակը գեւ խօսքերը չէր վերջացրել, երբ
Իւրուք բէկի առաջաւորը ներկայանալով թագաւորին, ի-
մաց տուեց իւր տիրոջ գալուստը: Թագաւորը այս մար-
դուն հարցրեց, թէ Իւրուք բէկը հասած աղջիկ ունի: Բէ-
կի մարդը պատասխանեց—«այո, Տէր իմ, բէկը Գիւլիգար
անունով մի աղջիկ ունի»: Թագաւորը հրամայեց Իւրուք
բէկի և նրա մարդկանց համար մի կանոնաւոր իշխան
պատրաստեն: Երեք օրից յետոյ Իւրուք բէկը պալատում
ճաշի հրաւիրուեց: Ասլան թագաւորը փառաւոր ճաշ տուեց
բէկին իւր բոլոր մարդկանցով, ճաշից յետոյ Արաբիայի
մէկ մէկ սուրճ խմելուց և գլանակները ծխելուց յետոյ,
թագաւորը խօսք բաց անելով ասաց—«բէկ, գու մի աղ-

C9-19504

ջիկ ունիս. Ասածու կամքով, մարգարէներէի և մեր սուրբ հայրերի օրէնքով, նրան իմ որդի Շահ-Իսմայէլին կուզեմ: Իսկոյն բէկը պատասխանեց—«Տէր իմ, գլխուս վերայ, ես իմ աղջիկը չեմ խնայիլ իմ թագաւորից, Աստուած շնորհաւոր անէ»։ Իմիջեքները նորոգուեցին: Մէկը միւսից շնորհակալ լինելով դատարկեցին բաժակները: Նոյն միջոցին մարդ գնաց Շահ-Իսմայէլի մօտ և տասց—«աչքդ լոյս, թագաւորը քեզ նշանեց Գիւլիգարի հետ: Գործի եղելութիւնը մանրամասնաբար իմանալուց յետոյ Շահ-Իսմայէլը չափազանց ուրախացած, իւր գեղեցիկ փոքրիկ արծաթապատ սաղը ձեռքը առնելով տեսնենք ինչ է երգում:

Այսօր շատերն ուրախացան, բերկրեցան
Ափսոս որ հեռու է իմ աղաւնեակը,
Իոյր մարդիկ նրա անունը կուտան,
Շատ քաղցրալեզու է իմ աղաւնեակը:

Չափազանց ուրախ է այսօր իմ հոգին:
Բազկիս զարկերակը խփում է ուժգին.
Չմեռած՝ երեսը տեսնէի կրկին,
Կեանք է, կենսատու է իմ աղաւնեակը:

Ինքը իշխանունի և պայազատ է,
Իւր ցեղի մէջ մէկ է, անհամեմատ է,
Տարին քիչ է թէպէտ, բայց խելքը շատ է,
Սաստիկ մտառու է իմ աղաւնեակը:

Ոսկեթել կերպասից հագնում է կապայ,
Նոր ծնած լուսին է տասնութինգ օրեայ,
Սարերում, ձորերում, ման է գալիս նա,
Սիրուն, եղջերու է իմ աղաւնեակը:

Այս երգը երգելուց յետոյ Շահ-Իսմայէլը լռեց: Այն պառաւր, որ Իւրուք բէկի ամարանոցում Շահ-Իսմայէլի և Գիւլիգարի մօտ միջնորդի դեր էր կատարում, բէկի յե-

տեից եկել էր Ղանդահար քաղաքը: Երբ լռեց, որ բէկը իւր աղջիկը առել է Շահ-Իսմայէլին, ուրախութիւնից նոր կեանք ստացաւ, սկսեց արագ արագ վազել դէպի ամարանոց: Երբ հասաւ բէկի վրանին, քրտնած հեալով ներս ընկաւ ուղղակի Գիւլիգարի մօր մօտ կանգնեցաւ: Ուրախութեան պատճառն այս էր, որ պառաւր մեծ ընծայ էր սպասում բէկի կնոջից. վերջինս, երբ պառաւին շնչապատ և կարմրած դրութեան մէջ տեսաւ, տասց նրան—«Ի՞նչ է պատահել քեզ»: պառաւր պատասխանեց—«աչքերդ լոյս, խաթուն, բէկը Գիւլիգարին նշանեց.—Տիկնոջ հարցին, թէ ո՞ւր հետ նշանեց, պառաւր պատասխանեց. «Ասան թագաւորի Շահ-Իսմայէլի հետ»: Տիկինը այս խօսքերը որ պառաւի բերանից լսեց սաստիկ զայրանալով տասց—«Ես իմ աղջիկս թագաւորի որդուն չեմ տալ, բէկը ի՞նչ իրաւունքով առանց իմ կամքիս աղջիկ է նշանում. ես բոլորովին յօժար չեմ այդ բանին»: Այս ասելով կանչեց իւր ժողովրդի մեծամեծներին և հրամայեց ժողովրդին յայտարարել որ իսկոյն վրանները քանդեն և պատրաստուին ճանապարհ ընկնելու դէպի Հնդկաստան: Սրանք թող պատրաստուին և շարունակեն իրանց ճանապարհը, մենք ընթերցողին տանենք բէկի մօտ: Սա թագաւորից քառասուն օր ժամանակ խնդրեց, որ իւր աղջկայ օժիտի բոլոր պակասութիւնները լրացնէ այդ ժամանակամիջոցում. թագաւորը կատարեց բէկի խնդիրը և քառասուն օր ժամանակ տալով ճանապարհ ձգեց:

Իւրուք բէկը ուրախ սրտով թողնելով Ղանդահարը, շտապեց իւր ամարանոցը: Երբ բարձրացաւ Սև սարի գլխիւր՝ մեծ զարմանքով տեսաւ, որ իւր բանակի տեղը այժմ ամայի է և հոգմեր են փչում և ուրուականները պար են գալիս, ոչ ոք չէր մնացել այնտեղ բացի մի հին վրանից, որի մէջ բէկը պատահեց մի երկու մարդու, ո-

րոնցից իմանալով իւր մարդկանց Հնդկաստան գնալը, ինքն էլ շտապեց հասնել նրանց:

Թագաւորի պալատում էլ պատրաստութիւն էին տեսնում Շահ-Իսմայէլի համար, որ շատ ծանր էր քառասուն օրուայ անցկացնելը, ասաց ընկերներին—«եղբայրներ, ես չեմ կարող այդքան սպասել, ես կը քնեմ և մինչև քառասուն օր չը լրանայ, ոչ ոք չը վստահանայ ինձ վերկացնել»։ այս ասելով իսկապէս պառկեց քնելու:

Թագաւորն, ինչպէս ասացինք, եռանդով հորսանեաց պատրաստութիւնը տեսնում էր, բայց երբ քառասուն օրը մօտեցաւ և Իւրուք բէկի վրանից ոչ մի եկող գնացող չը տեսաւ, կասկածի տակ ընկնելով՝ հրամայեց իսկոյն մի սուրհանդակ ուղարկել այնտեղ մի լուր բերելու: Սուրհանդակը վերադառնալով, այս խօսքերը ասաց Թագաւորին— «Տէր իմ, բացի այնտեղ մարդ չըլինելը, բէկի վրանների տեղ դեռ մի թղաչափ խոտ է բուսել»։ Թագաւորը շատ տխրեց. այս լուրը Շահ-Իսմայէլի սկանչը հասնելով, նա սաստիկ յուսահատ դրութեան մէջ ընկած լալազին դէմքով եկաւ հօր մօտ և սկսեց այս խօսքերը ասել:—

Ահա լրանում է պայմանը, ժամը,

Կարմիր ոսկէ-վարդա լինչ եղաւ, չեկաւ,

Իմ հոգւս հրճուանքը, իմ քմքիս համը,

Ոսկէտերև վարդա լինչ եղաւ, չեկաւ:

Ինքը իշխանուհի, ժողովուրդը շատ,

Ձայնը աղբիւրի պէս քաղցր և առատ.

Դրախտի մէջ ծլող բոյս է անարատ,

Ոսկէտերև վարդա լինչ եղաւ, չեկաւ:

Հագած հանդերձները կերպ կերպ զտնազան,

Պիտի գովէ ինձ պէս՝ ով տեսնի նրան,

Հասակը վայելուչ, դէմքը դուրեկան,

Ոսկէտերև վարդա լինչ եղաւ, չեկաւ:

Իմ մտքիս աշխարհը անապատ դարձաւ,

Կեանքիս արեգակը ամպի մէջ մտաւ,

Փշերը պատեցին, թէ ագռաւն առաւ,

Ոսկէտերև վարդա, լինչ եղաւ, չեկաւ:

Երգը վերջացնելուն պէս Թագաւորը հրամայեց վեզիրին կանչել, երբ վեզիրը ներկայացաւ իւր պետին, Թագաւորը գործի հանգամանքը հիմնովին ծանօթացրեց նորան: Սուրհանդակի բերած լուրն էլ հաղորդելով, վեզիրից մի օգնութիւն էր սպասում: Վեզիրը զառնալով, Թագաւորին ասաց— «Տէր իմ, ես մի առաջարկութիւն ունիմ, եթէ կըհրամայես, խօսիմ»։ — «Խօսիր տեսնեմ, Աստուած վերջերս բարի անէ»։ — «Տէր Արքայ, ասաց վեզիրը, այսօր և եթ մօտենալի քցել կտանք քաղաքում, թէ Թագաւորի որդին պիտի ամուսնանայ և ամբողջ Ղանդահարում ինչքան որ աղջիկներ կան հագուին, պատրաստուին և պալատի ծաղկաւէտ մեծ այգում հաւաքուին»։ Թագաւորը հաւանութիւն տալով վեզիրի խօսքերին «շատ լաւ կլինի» ասաց: Իսկոյն մօտենալիկները այդ բանը տարածեցին ամբողջ քաղաքում և բարձրագոյն հրամանը յայտնեցին քաղաքացիներին: Իրաւ որ այդ ժամանակ աղջիկների հոգս քաշելը տեսնելու համար, մարդ պէտք է Ղանդահարում գտնուէր. ամեն աղջիկ Շահ-Իսմայէլին դուր գալու համար մէկը միւսից աւելի սկսեց զուգուել ու զարդարուել. հարուստը արդէն ոչինչ չէր խնայում իւր աղջկան զարդարելու համար, քանի որ շատ էր գանձը: Իսկ ով էլ որ հարստութիւն չունէր, տան մէջ գտնուած իրերն էր ծախում ու աղջկան շորեր ու դարձ, զարդարանք անում, որ դուրէ Թագաւորի որդին իրանց աղջկան հաւնի: Ահա մի ուրբաթ օր քաղաքի բոլոր աղջիկները վերին աստիճանի զուքս ու զարդարանքով պճնուած, հաւաքուեցին ծաղկաւէտ այգում: Մէկ էլ Շահ-Իսմայէլը յիշեալ պարտէզը գալով, բարձրանալով պատշգամբը նստեց. այդտեղից սկսեց դէպի պար-

տէզը նայել. տեսնելով որ ամբողջ Ղանդահարի մէջ ինչ-
քան որ գեղեցիկ աղջիկներ կան, եկել հաւաքուել են պար-
տէզը և ձեռնելով ուրախանում են: Իսկոյն սաղը ձեռքն
առնելով սկսեց աղջիկների համար այս երգն ասել.

Սիրունները խմբուել են պարտիզում,
Ոչ մէկն էլ Գիւլիգարին նման չէ,
Սրտի սիրածն է գեղեցիկ աշխարհում,
Ոչ մէկն էլ իմ սիրելուն նման չէ:

Որի հանգերձները կարմիր գեղեցիկ,
Որը փունջ է կապում, քաղելով ծաղիկ,
Որը նախարարի, զենապետի աղջիկ,
Ոչ մէկն էլ իմ սիրելուն նման չէ:

Որն էլ հագել է ոսկէհար հալաւ,
Որն էլ գեղեցկութեան մէջն ունի համբաւ,
Որն էլ ցոյցում է գերթ սիրուն կաքաւ,
Ոչ մէկն էլ իմ նազելուն նման չէ:

Որը կապոյտ է հագած, որը ծիրանի,
Որն էլ հաստատ գովելու է արժանի,
Որն էլ ծոցում նռներ ունի գովանի,
Ոչ մէկն էլ իմ սիրելուն նման չէ:

Շահ-Իսմայէլն այսօր իւրը չտեսաւ,
Բոլոր աղջիկներին հրաժեշտ տուաւ,
Ծաղկաւէտ պարտիզում դղրդիւն ընկաւ,
Ոչ մէկն էլ իմ սիրելուն նման չէ:

Երգը վերջացնելուց յետոյ Շահ-Իսմայէլը պատշգամ-
բից հեռացաւ իւր սենեակը: Հայրը կանչելով նրան ասաց
— «գաւազն, մէկ Իւրուք բէկի աղջկայ համար ինչու ես
այդպէս տխրում, դու լաւ իմացիր, որ բէկի աղջիկը ար-
դէն մեր կողմերից հեռացել է իւր ծնողների հետ. քո նը-

րան տեսածդ տեղը այժմ ոչ ոք չկայ. արի, որդիս ձեռք
քաշիր այդ աղջկանից և բոլորովին մոռացիր նրան, ես
նրանից աւելի գեղեցիկ աղջիկ կուգեմ քեզ համար»: Այս
խօսքերի վրայ Շահ-Իսմայէլը ոտքի կանգնելով հօր ձեռ-
քը համբուրելով ասաց. — «ով իմ բարեխնամ հայրս, դու
կարծում ես այսուհետեւ ես այլեւ այստեղ կմնամ. իմա-
ցիր որ այդ բանը ինձանից շատ հեռու է. ես այս կողմե-
րում ոչ մի աղջկայ հետ էլ սրտով կապուած չեմ և ամե-
նեին միտք էլ չունիմ կապուելու, եթէ դիտենամ, որ Գի-
լիգարին չպիտի գտնեմ, դարձեալ վճռել եմ դնալ այստե-
ղից, գոնէ նրա գնացած ճանապարհում կըմեռնիմ: Կրկին
հայրը շատ խնդրեց, թախանձեց, շատ խրատներ կար-
դաց, սակայն Շահ-Իսմայէլը բոլորովին չը համոզուեց:
Թագաւորը սաստիկ բարկանալով ասաց — «նա դժոխքի ան-
դունդը, քեզի պէս որդին ինձ հարկաւոր չէ», այսպիսի
դառն խօսքեր ասելով Շահ-Իսմայէլին՝ վռնտեց իւր մօտից:

Շահ-Իսմայէլը այդտեղից դուրս գալով ուղղակի մը-
տաւ զանձաւրան, մի պարկ լիք ոսկի վերցրեց, այնուհե-
տեւ ջոկեց նիզակ, վահան դաշոյններ և պատերազմական
այլ գործիքներ վերցնելուց յետոյ մտաւ ձիանոցը. Ղամար
քուռակը դուրս քաշելով գնաց դէպի պալատ. գէնքերը
կապեց, ձին թամքեց և սանձը խփելով ձիու բերանը թաւ
նստեց նրա վրայ: Ուզում էր գնալ, երբ Շահ-Իսմայէլի
մօրը՝ Թագաւորն իմաց տուին. սա էլ իսկոյն վաղեց թա-
գաւորի մօտ ասելու, որ Շահ-Իսմայէլը գնում է Գիլիգա-
րի յետեից: «Դու հօր թագաւոր լինիս. ասաց թագուհին
և քու միաձիւ որդուդ ճարը չկարողանաս գտնել, դա շատ
անհաւատալի բան է»: Թագաւորն իսկոյն հրամայեց, որ
բերդի դռները պինդ փակեն և պահապաններն էլ հեռա-
նան դռների մօտից: Հրամանը կատարուեց անմիջապէս:
Պարսպի երկաթէ դռները ամուր փակելով, պահապաններն
անհետացան, կտրիճ Շահ-Իսմայէլը Ղամար ձիու վրայ

նստած այն է առաջ շարժուեց, մայրը լսեց և իւր գլխի մազերը պոկելով, աղիտդորմ լաց ու հառաչանքով Շահ-Խամայէլի դէմը ելաւ ու ասաց. — «Որդի, ո՞ւր ես գնում, դու թագաւորի որդի լինիս, ու մի աղջկայ համար սար ու ձոր ընկնի՞ս, ես մեռնիմ լաւ չէ՞»։ Խեղճ Շահ-Խամայէլը մօր հառաչանքներին չ'զիմանալով, առաւ սաղը ձեռքը և երգեց այսպէս։

Մայր իմ օրհնէ ինձի, մի լար,
Կերել եմ սուրբ կաթիլ մաքուր՝
Ողբալով քեզ օգուտ չես տար,
Արտասուք մի թափեր իզուր։

Հայրս չի գթալ ինձ վերայ,
Յանդիմանում է անխնայ,
Ես գնում եմ, մայրս կուլայ,
Օգնէ, Աստուած, համբերանք տուր։

Պէտք չէ ինձ կայքը աշխարհի,
Արախ մէջը ես ուխտ արի,
Մինչ չգտնեմ, չեմ դադարի,
Իմ ազաւնին ոսկեփետուր։

Ասա հօրս բարեխնամ,
Ինձ կտեսնի կրկին անգամ,
Յուսով եմ որ շուտ կը գտնուիմ,
Իւր զահր չի մնալ թափուր։

Շահ-Խամայէլն ասանջական,
Ընկաւ ճանկը օտարութեան.
Տէր իմ Աստուած լեր օգնական,
Ինձ մի թողնիր արտում, ախուր։

Այս երգը ասելուց վերջը դարցեալ մնաւ բարով տանելով մօրը, ընկաւ ճանապարհ. երբ հասաւ պարսպին,

տեսաւ որ բերդի դռները փակ են և պահապաններն էլ այն տեղ չեն, իսկոյն նժոյգ ձին մէկ երկու անգամ այս ու այն կողմ քշելով տաքացրուց, մէկ էլ մի ասպանդակ խփելով, մի լախա որ չհասցրուց նրան, դուռը աջ ու ահա՛ հակ թնդալով ջարդ ու փշուր եղած գլորուեց գետին։ Այդտեղից ազատուելով առաջ խաղաց և հասաւ այնտեղ, այն աղբիւրի մօտ, որ ընկերների հետ որսի գնացած միջոցին հաւաքվում էին։ Շահ-Խամայէլը իւր անցած, երջանիկ օրերը յիշեց և արտասուալի ձայնով երգեց այս տողերը։

Պառկած ննջում էի միամիտ, անհոգ,
Սիրտս վառ կրակով լցուաւ, ո՞ւր գնամ,
Նազելիս ո՞րտեղ է, չըզիտէ ոչ ոք,
Թուշուն էր, ձեռքիցս թռաւ, ո՞ւր գնամ։

Հրեշտակ ասեմ, թէ յաւերժահարս,
Տեսնին ուխտ կը գնան թէ տաճիկ, թէ պարս,
Ռ՛ւր գտնիմ նրա պէս սիրուն ծաղկավարս,
Ազնիւ քար էր, ընկաւ կորաւ, ո՞ւր գնամ։

Շահ-Խամայէլս այստեղ մինչև կ'ըր մնամ,
Սոխակ եմ, առանց վարդ ինչպէս զիմանամ,
Արդեօք ո՞ւմ հարցանեմ, ո՞ւմնից իմանամ,
Կարելի է մէկին գտաւ, ո՞ւր գնամ։

Երգն աւարտեց, կրկին ինքն իրան հաւաքելով թռաւ ձիու վրայ ու հեռացաւ աղբիւրի մօտից։ Գնաց այն հովիտը, որտեղ որ բարակը բաց էր թողել եղնիկի յետևից, բէկի ամարանոցն էր այժմ այդտեղ ամայի ու անմարդաբնակ էր։ Շահ-Խամայէլը ոչ ոքի չտեսաւ, ամարանոցն անտէր, անտիրական այրի կնոջ նման քիչ էր մնում լաց լինի. այդ տխուր տեսարանին նրա սիրտը չզիմացաւ, խոր զգացուած սազն առաւ ձեռքը, տեսնենք ինչ է երգում։

Այստեղ ես բարակը բաց թողի, գնաց,
 Եղնիկի յետեից՝ բռնելու համար,
 Այն օրուանից սերը սրտումս փնայ,
 Գիշեր, ցերեկ զօռանցում եմ, Բիւլիզար:

Սիրուն ամարանոց, անխօս, անկենդան,
 Իմ սիրելուս մասին դու չես ասիլ բան,
 Պտրում եմ, ոչ մի տեղ չեմ գտնում նրան,
 Խելագարի նման ընկած սար ու բար:

Շահ-Իսմայէլի պէս դու բաղդով կուր ես,
 Մինչ շէն էիր, այժմ անմարդ, թափուր ես,
 Ամարանոց, գուն էլ տրտում, տխուր ես,
 Մ'նայել ես անտէր ու անմխիթար:

Երբ որ երգն աւարտեց, այժմ եկաւ այն ապփարակ
 դաշտավայրը, որտեղ Իւրուք բէկի վրաններն էին խփած:
 Այժմ վրանների տեղ նրա աչքին երևեցան ուրուականներ
 շրջան կազմած խաղ ու պար անելիս, քամին էլ սկսել էր
 փչել որքան կարող էր, այժմ վրանների տեղ մարդու հա-
 սակի խոտ բուսած տեսնելով, սաղն առաւ ձեռքը, տես-
 նենք ինչ երգեց:

Սարեր ձեզ պատել են ամպերը միմին,
 Խօսեցէք, իմ Գիւլիզարս չտեսա՞ք,
 Կանաչ խոտեր, բոյսեր ու մարգագետին,
 Խօսեցէք, իմ Գիւլիզարս չտեսա՞ք:

Եամէն գնաց արդեօք, թէ նա Հնդկաստան
 Հարցանում եմ ինձի չէք տար պատասխան,
 Գետեր ու աղբիւրներ զով անմահական,
 Խօսեցէք, իմ Գիւլիզարս չտեսա՞ք:

Արդեօք Հալէպ գնաց, թէ նա Եգիպտոս,
 Որոնում եմ նրան չեմ գտնում, ափսոս,

Քարեր ու բլուրներ, ձորեր, դար ու փոս,
 Խօսեցէք, իմ Գիւլիզարին չտեսա՞ք:

Եթերներից անցնող սիրուն թռչնակներ,
 Թռչում էք երգելով լաւ եղանակներ,
 Պարտէզներ ու վարդեր և մանիշակներ
 Խօսեցէք, իմ Գիւլիզարին չտեսա՞ք:

Շահ-Իսմայէլն այս խօսքերն աւարտելուց յետոյ նրո-
 տեց ձիու վրայ և հեռացաւ այդտեղից: Ընկաւ ճանապարհ
 բայց ինքն էլ իսկապէս չգիտէր, թէ ուր եր գնում: Մէկ
 օր, հինգ օր անցնելով մինչև մի ամիս ճանապարհ գնաց:
 Ահա մի օր մի ընդարձակ դաշտ բացուեց նրա ա-
 ռաջը: Դաշտի մէջտեղում Շահ-Իսմայէլը տեսաւ մի շատ
 գեղեցիկ պալատանման տուն, այդ շինութեանը մօտենա-
 լով՝ նա տեսաւ որ մի փառաւոր ապարանք է յախճապա-
 կից զմբէթն ու պատերը արևի ճառագայթների տակ մար-
 դու աչքերն էին խառացնում: Ուղեցաւ ներս մտնել, գու-
 ուր չգտաւ, ուռտի սաղը ձեռքն առնելով այս սողերը երգեց:

Ղանդահարից քեզ մօտ եկայ,
 Պալատ, քեզնից ճամբայ կուգեմ,
 Դուռդ մը կողմն է, ինձ ասան,
 Պալատ քեզնից ճամբայ կուգեմ:

Պալատ, քեզի մը է շինել,
 Հիմքդ շատ սիրուն է զրել:
 Քո վարպետիդ պէտք է գովել,
 Պալատ, քեզնից ճամբայ կուգեմ:

Դուռդ չեմ գտնում որ անցնեմ,
 Թեև չունիմ, որ ես թռչիմ,
 Ճար ու հնար լինչպէս գտնեմ,
 Պալատ քեզնից ճամբայ կուգեմ:

Շահ-Իսմայէլն եմ, դուռդ բաց,
ես չեմ պահանջում ջուր ու հաց,
Մէջդ ո՞վ կայ, ինձ տուր իմաց,
Պալատ, քեզնից ճամբայ կուզեմ:

Երբը պրծնելուց յետոյ դարձեալ ման եկաւ, չորս կողմը լաւ ուշադրութեամբ նայեց, տեսաւ որ ոչ մի անցք չունէր ներս մտնելու, Աւելի մօտեցաւ պալատին՝ իւր բոլոր ոյժը հաւաքելով, ձեռքի լախտը բարձրացնելով՝ այնպէս ամուր դարկեց պատին, որ պալատի պարսպի մի կողմը քանդուեց: Ներս մտաւ, ձին մի տեղ կապեց և ինքը սանդուխտները բարձրանալով տեսաւ որ ութը սենեակներ կան, բայց մէկ սենեակի լուսամուտի առաջ վարագոյր է քաշած: Իսկոյն վարագոյրի ծայի հետաքրքրութիւնից վեր վերցրած ժամանակ տեսաւ որ մի շատ դեղեցիկ, չքնաղ օրիորդ նստած՝ քարկահ է բանում, աղջկայ աչքերից արտասուքի տեղ արիւն էր կաթում: Շահ-Իսմայէլը անմիջապէս սենեակի դռնով ներս մտնելով քաղաքավարի կերպով բարև տուեց թուրքերէն լեզուով: Աղջիկ ամենեւին ձայն չհանեց. Շահ-Իսմայէլը կարծելով թէ սա քուրդ է, ասաց. «Աւարաթախէր». դարձեալ ոչ մի խօսք օրիորդի կողմից: Շահ-Իսմայէլը կարծելով թէ նա հայ է՝ «բարի լոյս» ասաց, դարձեալ լռութիւն. կարծելով թէ աղջիկ ռուս է, Շահ-Իսմայէլն ասաց «զգրավսուոյ» աղջիկը դարձեալ լռու էր: Վերջապէս վրացի կըլինի տեսելով, Շահ-Իսմայէլն ասաց «գամառջոբա»: Աղջիկը տեսաւ որ տղան դեռ շատ պիտի ձուրէ, թողեց քեարկահը, իւր մետաքսանման հիւսերից մէկը դնելով գեղեցիկ կրծքի վրայ՝ որպէս սաղ՝ սկսեց երգել: Այժմ տեսնենք աղջիկը Շահ-Իսմայէլին ի՞նչ է ասում և նա ի՞նչ է պատասխանում:

Ա. Ղ. Զ. Ի. Կ. Ը

Ռ՛րաեղից դուրս եկար հրեշտակի նման,
Ցաւս շատ է. կտրիչ, ես ի՞նչպէս տսեմ,
Ձեռ կարող իմ ցաւին տալ դեղ ու դարման,
Ցաւս շատ է կտրիչ, ես ի՞նչպէս անեմ:

Շ. Ա. Հ. Ի. Ս. Մ. Ա. Յ. Է. Լ. Ը

Կարելի է ցաւիդ լինիմ ցաւակից,
Ասա, աղջիկ, ցաւդ ի՞նչ է, հասկանամ,
Գաղտնի ցաւերիդ դեղ անեմ ոգելից,
Ասա, աղջիկ, ցաւդ ի՞նչ է, հասկանամ:

Ա. Ղ. Զ. Ի. Կ. Ը

Եօթը եղբայր ունիմ այժմ բացակայ,
Ուղարկել եմ անգութ թշնամու վրայ,
Պատերազմի դաշտում կռւում են հիմայ,
Ցաւս այս է, կտրիչ, ես ի՞նչպէս տսեմ:

Շ. Ա. Հ. Ի. Ս. Մ. Ա. Յ. Է. Լ. Ը

Ես քո ցաւդ հաստատ իմանամ պէտք է,
Ձեր թշնամու վրայ ընթանամ պէտք է,
Եղբարցդ օգնելու ես ջանամ պէտք է,
Ցաւդ ի՞նչ է, աղջիկ, ասա հասկանամ:

Ա. Ղ. Զ. Ի. Կ. Ը

Թէ պիտի ցոյց չտաս ուժդ, հնարդ,
Թող տուր ինձ դեռ քու ճանապարհդ.
Քանի որ չես կապել գէնք ու ասպարդ,
Ցաւս շատ է, կտրիչ, ես ի՞նչպէս տսեմ:

Շ. Ա. Հ. Ի. Ս. Մ. Ա. Յ. Է. Լ. Ը

Նազրդ շատ է, դիմանալը դժուար է,
Խօսքիդ քաղցրութիւնը մեղր է, շաքար է,

Մի կեանք ունիմ հաստատ քեզի համար է,
Յաւդ ի՞նչ է, աղջիկ, տաս հասկանում:

Ա. Ղ. Զ. Ի. Կ. Ը.

Լսէ խօսքս, քեզ ճշմարիտն եմ ասում,
Մի ծեր մարդ կայ, ինձ նրան ապ չեն ուզում,
Եղբայրներս իմ մասին են զոհ գնում,
Յաւս, այս է, կարիչ, ես ի՞նչպէս ասեմ:

Շ Ա. Հ. Ի Ս Մ Ա. Յ Է Լ. Ը.

Մէկն ի՞նչ է, իմ դէմս, թող գոյ հազարը,
Կը քաղեմ, ինչպէս որ խտրը, գազարը,
Ամեն տեսակ ցաւիդ կգանեմ ճարը,
Յաւդ, ի՞նչ է, աղջիկ, տաս իմանում:

Ա. Ղ. Զ. Ի. Կ. Ը.

Ո՞ր երկրից եկար իմ կենաց մարդ,
Քանդեցիր իմ տունը, տուիր փնտրը,
Գիւլփէրին թող քաշէ քու պատուհասը,
Յաւս շատ է, կարիչ, ես ի՞նչպէս ասեմ:

Շ Ա. Հ. Ի Ս Մ Ա. Յ Է Լ. Ը.

Արդեօք պիտի գտնեմ վարդ մանուշակիս,
Դառն է գրութիւնը թշուառ սոխակիս,
Շահ-Իսմայէլն եմ, չեմ հասել փափաթիս,
Յաւդ, ի՞նչ է, աղջիկ, տաս, հասկանում:

Երբը վերջացնելուց յետոյ, Գիւլփէրին գառնալով Շահ-Իսմայէլին ասաց, — Մեծապատիւ Տէր. դու հիմա անպատճառ քաղցած կլինիս, սպասիր մի քիչ հաց բերեմ կեր. Գիւլփէրին գնաց մի կատարեալ ճաշ պատրաստեց և հրաւիրեց Շահ-Իսմայէլին սեղանի վրայ: Աղջիկը իւր թանկագին հիւրի հետ սկսեց ճաշել: Երբ ճաշը վերջա-

ցաւ հարցրեց նրան. — Օրինդ, քո եղբայրները մրտեղ են, ում հետ են կովում, որ երգիդ մէջ յիշեցիր: Գիւլփէրին պատասխանեց — «այդ զիմացի բարձր սարը տեսնում ես, որ երևում է լուսամուտից. այդ լեռան յետեւում Դարախան անունով մի ծեր մարդ կայ նրա զօրքերի հետ են կովում: Յիշեալ խանը, որ համարեա ութսուն տարեկան է, բոլորովին մաշուած ու զառամեալ, ունի եօթ կտրիճ որդիներ: Եւ գեաւն, իրա համար այդ ծերունին եղբայրներիցս ինձ ուզում էր կնութեան առնել, եղբայրներս իհարկէ մերժեցին ծերունու առաջարկութիւնը. նա էլ իրան վրէժը հանելու համար շատ զօրքով եկաւ ինձ փախցնելու: Դեռ մեր տանը չմօտեցած, երբ եղբայրներս լրսեցին գրանց դալը. եօթն էլ պատրաստուեցին և նրանց դէմ երան կռուելու: Այժմ չգիտեմ թէ ի՞նչ հետեանք ունեցաւ, ոչ մի տեղեկութիւն չունիմ. միայն այս զիշեր մի վատ երազ տեսայ, իբր եղբայրներս երկուսը զոհ էին գնացել այդ պատերազմի մէջ, մնացել էին հինգը, որ ամեն ջանք գործ էին դնում յաղթելու՝ խանի բազմաթիւ զօրքերին: Շահ-Իսմայէլը տեղից վեր կացաւ և պատրաստականութիւն յայտնեց նրանց օգնութեան հասնելու: Աղջիկը արտասուալի աչքերով ճանապարհ գցեց անձանօթ հիւրին այն սարը տանող ճանապարհը:

Շահ-Իսմայէլը Գիւլփէրից հեռանալով՝ շատ չանցած հասաւ այն սարը, բարձրացաւ լեռան գլուխը, նրա միւս կողմում աչքի ընկաւ մի անագին զօրաբանակ: Զօրքերի դէմ հակառակ կողմում տեսաւ Գիւլփէրիի հինգ եղբայրներին: Ուրեմն քրոջ խօսքը դուրս եկաւ, երկու եղբայրները այդ կռուում նահատակուել էին արգէն: Շահ-Իսմայէլը ինքն իրան մտածելով ասում էր. եթէ քչուրի կողմն անցնեմ, պիտի տան գոռոզութիւն արաւ, եթէ շատուրի կողմ գնամ, պիտի տան վախեցաւ: Լաւ է գնամ երկուսի մէջ տեղը կանգնեմ, բարեւ տամ. որ կողմից որ բա-

րեա առան նրանց կողմն անցնիմ: Այսպէս վճռելով եկաւ,
 ձին քշելով հասաւ, կանգնեց երկու հակառարորդների մէջ
 տեղը: «Բարե ձեզ» ասաց. հինգ եղբայրները շատ սիրով
 Շահ-Իսմայէլի բարեն առան: Շահ-Իսմայէլը ոգևորուած
 սազն տաւ և երգեց այսպէս»:

Բարձր սարի գլխին բազմեցի այսօր,
 Տէր իմ Աստուած, Տէր իմ, օգնութիւն արա՛,
 Տկարներուն պաշտպան, ուժեղ մեծագոր,
 Տէր իմ Աստուած, Տէր իմ, օգնութիւն արա՛:

Ստեղծեցիր մարդը, բոլոր աշխարհը,
 երկիւղիցդ կողման սարը և քարը,
 Փորձանքից ազատէ այս հինգ եղբայր,
 Տէր իմ Աստուած, Տէր իմ, օգնութիւն արա՛:

Ստեղծեցիր աստղեր, լուսին ու արեւ,
 Ցերեկի և գիշերային մեծ պարզեւ
 Մօտենալով տուի Աստուծու բարեւ,
 Տէր իմ Աստուած, Տէր իմ, օգնութիւն արա՛,

Դէմս երևում է մի հզօր բանակ,
 Տկարներուն ջնջել կուզէ համարձակ,
 Կամ կյաղթւմ, կամ կլինիմ հահառակ
 Տէր իմ Աստուած, Տէր իմ, օգնութիւն արա՛:

Շահ-Իսմայէլն այսօր եռանդի գալով
 Իւր ձին ասպարէզ է մանում խաղալով,
 Արեան մէջ թաթախեմ թուրս շակ տալով,
 Տէր իմ Աստուած, Տէր իմ, օգնութիւն արա՛:

Երգը վերջացնելուն պէս առանց ժամանակ կորցնե-
 լու ձիուց վար թռաւ, ձիու փորձաշը ևօթը տեղից պինդ
 ամրացնելով դարձեալ թռաւ, ձիու վրայ նստեց: Սուրբ
 մերկացրեց, վահանը ձախ թնն անցկացրեց ու Աստուած

կանչելով՝ այնպիսի մի յարձակում գործեց, որ թշնամու
 մէջ մի խառնաշփոթութիւն ընկնելով բոլոր զինւորները
 փախուստ տուին: Շահ-Իսմայէլը աւելի ոգևորուելով իւր
 յաջողութիւնից, քշեց մտաւ նրանց մէջ և առանց աջ ու
 ահեակ նայելու խորտակեց գոռոգ խանի բանակը: Զօր-
 քերի քառորդ մասը հաղիւ թէ ազատուեցաւ փախչելով,
 մնացած մեծ մասն Շահ-Իսմայէլը սրախողխող արաւ: Այս-
 պիսի մի մեծ յաջողութեան համար փառք տալով Աստու-
 ծուն, Շահ-Իսմայէլը ձիուց վար թռաւ ու նստեց հանգըս-
 տանալու: Մինչ սա իւր ձիու հետ հանգստանում էր,
 հինգ եղբայրները մեծ զարմանքով մի կողմ կանգնած խօ-
 սում էին միմեանց հետ՝ թէ ի՞նչ մեծ ու անսպասելի օ-
 գնութիւն էր, որ Աստուած հասցրուց իրանց: Այս մեծ
 բարութեանը երախտապարտ չը մնալու համար, որոշեցին
 այդ անձանօթ հերոսին հրաւիրել իրանց տուն մի լաւ պա-
 տիւ տալու: Փոքր եղբայրը առաջ գալով Շահ-Իսմայէլին
 հրաւիրեց տուն: Բոլորը միասին ճանապարհ ընկան դէպի
 արդէն ծանօթ տունը: Ճանապարհին Գիւլփէրիի հինգ եղ-
 բայրները չը գիտէին, թէ ի՞նչպէս յայտնեն իրանց շնոր-
 հակալութիւնը: Եթէ դու մի քիչ ուշ հասնէիր, մեր միւս
 երկու եղբայրների պէս մեզ էլ պիտի սպանէին այդ ա-
 նիրաւները և մեր քրոջը պիտի փախցնէին: Ժիշտ որ Աս-
 տուած հասցրեց քեզ, գոնութիւն Աստուծոյ, մենք այժմ ա-
 դատ ենք: Դեռ տանը չէին մօտեցած, երբ փոքր եղբայրը
 վազեց իմաց տալու քրոջը, թէ պատրաստութիւն տես,
 մի թանկագին երիտասարդ բերում ենք մեր տուն ճաշի:
 Յանկարծ երբ տեսաւ որ իրանց տան պարսպի մի կողմը
 քանդուած է, սիրտը կտոր կտոր եղաւ, կարծելով թէ թրշ-
 նամու զօրքերից եկել են տուն: Սաստիկ զայրանալով
 սուրբ քաջեց և ներս վազեց: Տեսաւ որ քոյրը հանգիստ
 նստած քեարկեան էր բանում: Զարմանալով ասաց—ով
 անգութ, այս ի՞նչ է քո արածները, մենք քեզ համար եր-

կար ժամանակ է պատերազմում ենք, արիւն ենք թափում, քո պատուի համար երկու եղբայրներս էլ ընկան աշտեղ, դու, անամօթ անզգամ, այստեղ սրտակից գտնելով քեզ համար ուրախութիւն ես անում, շուտ, ասա թէ ով է քանդել այս պատը, արդեօք ով ներս մտաւ, շուտ, ասա, ապա թէ ոչ, այս բոլոր քեզ հարկւր կտոր կանամ: Բայրը առանց զայրանալու, հանգարա կերպով պատասխանեց—«Ինչու ես զայրանում, սիրելի եղբայր, լսիր գործի ճշմարտութիւնը, յետոյ խօսիր, մի կարիճ սպիտակ ձիաւոր եկաւ»: Եղբայրը նոր լսեց որ այն իրանց օգնութեան հասնող սպիտակ ձիաւորն է՝ ու հանդարտուեց. սիրտը մեղմացաւ և դառնալով քրոջը ասաց. —«Դէհ, շատ պիտի, մեզ համար շուտ սուրճ պատրաստիր, եղբայրներս յաջողութեամբ վերադառնում են, հետեւին էլ մի երիտասարդ հիւր են բերում»: Մինչև Գիւլփէրիի սուրճ պատրաստելը Շահ-Իսմայէլը իւր ընկերների հետ հասաւ տուն. բարձրացան վերև և բազմեցան փառաւոր զորքերի վրայ: Գիւլփէրին արծաթէ մատուցարանի վրայ շինական բիւրեղից շինուած սկահներով մի մի հաս սուրճ տուեց իւր եղբայրներին և անձանօթ երիտասարդին. սուրճը վայելուց և մի քիչ հանգստանալուց յետոյ, յիշեալ ճինգ եղբայրները մի փառաւոր ճաշ տուին Շահ-Իսմայէլին տեսակ տեսակ կերակուրներով ու քաղցրահամ խմելիքներով: Երբ որ կերան, խմեցին, ուրախացան և արդէն հացկերոյթը վերջանալու վրայ էր, Գիւլփէրիի մեծ եղբայրը առաջարկեց Շահ-Իսմայէլին, որ իրանց փեսայ լինի իւր քրոջը առնելով: Այդպէս էլ եղաւ. ուրախութիւնը նորոգուեց Շահ-Իսմայէլը յօժարութիւն յայտնեց Գիւլփէրիին առնելու: Անցան մի քանի օրեր: Շահ-Իսմայէլն ու Գիւլփէրին միմիանց հետ ուրախ օրեր էին անցկացնում, բայց սրանք ապրում էին միմեանց հետ որպէս անմեղ հրեշտակներ: Երբ Շահ-Իսմայէլն ուզում էր Գիւլփէրիի հետ ննջել,

թուրը հանում էր պատեանից և մերկացրած իրանց մէջ տեղն էր գնում:

Մի գիշեր Շահ-Իսմայէլը իւր անկողնում քաղցր քնի մէջ երազում Գիւլփէրիին տեսաւ: Գիւլփէրը սե էր հագած, արտասուալի աչքերով ներկայացաւ նրա աչքերի առաջ և կարծես այսպէս ասելիս լինէր—«Շահ-Իսմայէլ, Շահ-Իսմայէլ, շուտով հասիր, որ ես ձեռքից գնում եմ»: Այս երազից սթափուելով վեր կացաւ և սրտից մի ամուր անի քաշեց: Կարծում էր թէ ամբողջ աշխարհը տակն ու վրայ է եղել և ինքը ֆնացել է տակը: Գիւլփէրին տեսնելով Շահ-Իսմայէլի անսովոր դրութիւնը՝ ասաց «Ո՛հ տէր իմ, մենք ի՞նչ պակասութիւն ունինք, որ դու անի ես քաշում ու հողա անում, այդ բանի պատճառն ի՞նչ է, խնդրում եմ ինձանից գաղտնիք մի պահիր»: —«Ազնիւ օրիորդ, պատասխանեց Շահ-Իսմայէլը. իրաւ է, որ մենք այստեղ ոչ մի պակասութիւն չունինք, բայց բանն այն է, որ ես քեզ պէս մի հրեշտականման Գիւլփէրից եմ ջուկուել: Մինչև ես նրան չգտնեմ, ինձանից ոչ ոքի օգուտ չի լինի, նրա կարօտը ցեցի նման ինձ հալումաշ է անում: Անմահ Գիւլփէրի, եթէ դու նրան տեսար, ասա ինձ, զրնամ գտնեմ նրան և քեզ էլ այստեղից վերցնելով՝ միասին գնանք Ղանդահար»: Գիւլփէրին պատասխանեց—«Տէր իմ, հաւատա, որ ես նրան բոլորովին չեմ տեսել, չեմ ճանաչում և չգիտեմ էլ թէ, ո՞ր կողմն է գնացել»: Այս պատասխանից յետոյ Գիւլփէրին արտասուելով՝ գնաց եղբայրների մօտ և ասաց—արիք տեսէք, ձեր ընտրած փեսան գնում է»: Անցաւ գիշերը:

Գեղեցիկ առաւօտը բացուել էր, թագուհի արևն արդէն մի նիզակաչափ հորիզոնից բարձրացել էր և լուսաւորում էր աշխարհը: Գիւլփէրիի եղբայրները քրոջ երեկոյեան իրանց հաղորդած լուրի պատճառով, առաւօտ կանուխ մտան Շահ-Իսմայէլի սենեակը:

Ինչպէս լսեցի, ուզում ես գնալ, յարգելի բարեկամ, բայց ուր ես ուզում գնալ և ի՞նչ պատճառով: Շահ-Իսմայէլը պատասխանեց— «Իմ այս կողմերը զալու պատճառն իսկապէս մի սիրունի ունէի, նա եղաւ: Ես եկայ ձեզանից սիրելուս մասին տեղեկութիւն հարցնելու և դուք հանդիպելով, ձեր քոյր Գիւլփէրինն առաջարկեցիք ինձ: Ես չմերժեցի. բայց քանի որ ես իմ նախկին սիրունուն, Գիւլփարին չգտնեմ, ոչոքի չեմ կարող հաստատ խօսք տալ ու վերջնական կապուել նրա հետ»: Այդ հաստատ փնտն իմանալով, բոլոր եղբայրներն էլ ոտքի կանգնելով ճանապարհ ձգեցին նրան, առելով. — «Գնա բարեկամ. Աստուած քեզ յաջողութիւն և բարի ճանապարհ տայ, բայց ճանապարհի վրայ մի արիւնսարբու արաբ կայ, զգուշացիր, նրանից քեզ մի փնտս չհասնի. Աստուծոն ենք յանձնում քեզ, մեր տէրը, գնա յաջողութեամբ և մի մոռանար մեզ: Շահ-Իսմայէլը վերադարձի վերջնական պայման անելով Գիւլփէրինի հետ, համբուրուեց նրա հետ, փնտս բարով ասաց նրա եղբայրներին և ընկաւ ճանապարհ:

Լրիւ քառասուն օր շարունակեց Շահ-Իսմայէլը իւր ճանապարհը: Քառասուն և մէկերորդ օրը եկաւ վերոյիշեալ առաքի ապարանքի մօտ՝ մի տեղ իջաւ: Մէկ էլ զբլուխը բարձրացնելով վեր նայեց որ ի՞նչ տեսնի, մի կանաչաւէտ բլուրի վրայ մի շատ գեղեցիկ արքայաւայել պալատ, այդ ապարանքի չորս կողմումն էլ վրաններ կան խփած, որոնց մօտի բազմաթիւ զօրքերը պաշտպանում էին այդ գեղեցիկ ամրոցը:

Անվախ Շահ-Իսմայէլը հետաքրքրութիւնից շարժուած ձին քշելով՝ ելաւ վրանների մօտ կանգնեց. նրան չընկատեցին, նա շտապով մտաւ մի վրանի մէջ, տեսաւ որ այդ վրանի մէջ դրուած է մի ափսէ և երկու գտալ ու երկու կտոր հաց էլ մօտն է դրած, իսկոյն ափսէի խուփը վերցրեց, նայեց որ միջի կերակուրը կարմիր արիւնով է եփ-

ուած: Առանց երկիւղի, Շահ-Իսմայէլը գդալի մէկը վեր առնելով սկսեց ուտել կերակրից: Այդ ապարանքի տէրը՝ Արաբ-Իւզանկին՝ որ տեսել էր օտարականին վրան մըտնելիս, երբ տեսաւ որ ամանից կերակուր է ուտում, ձայն տուեց— «ով քաջ, դրան արիւնէ ապուր են ասում, առաջ ինձ հետ փորձուիր, ապա այդ կերակուրը սկսէ ուտելը»: Այդ խօսքերի վրայ Շահ-Իսմայէլը սազն առաւ տեսնենք ինչ է երգում և արաբն էլ ի՞նչ է նրան պատասխանում երգով:

Շ Ա Հ - Ի Ս Մ Ա Յ Է Լ Ը

Սրտիս մէջ իդ ռնիմ, խեղճ սիրահարս,
Գթան, արան, գթան, մի չարչարիր ինձ:
Թող տուր շարունակեմ իմ ճանապարհս,
Գթան, արան, գթան, մի չարչարիր ինձ:

Ա Ր Ա Բ Ը

Առաւօտ մի կաքաւ ուռկանս ընկաւ,
Ոտքը փնտսուել է, կաղալով կերթայ:
Երկիւղիցը պոռնկները պայթեցաւ,
Խեղճը արտասուելով և լալով կերթայ:

Շ Ա Հ - Ի Ս Մ Ա Յ Է Լ Ը

Լսէ, արաբ, ես վատութիւն չեմ ցանկալ,
Ամեն բազէ իմ թռչունս չի որսալ,
Շուտով դու կըլինիս արիւնաթաւալ,
Գթան, արան, գթան, մի չարչարիր ինձ:

Ա Ր Ա Բ Ը

Որս տեսնելիս, գերթ առիւծ կ'մրմռամ,
Յաղթուած չեմ, իմ պատիւս է անթառամ,
Վարարած գետի պէս գոչեմ, կ'գոռամ,
Թռչունը իմ մօտից դողալով կերթայ:

ՇԱՀԻՍՄԱՅԷԼԸ

Ո՛վ դու արիւնարբու, անգութ աւագակ,
Իմ ձեռքովս պիտի լինիս շան սատակ,
Տունդ, տեղդ շուտով կանեմ աւերակ,
Քեզ ասում եմ, արա՛ւր մի չարչարիր ինձ:

ԱՐԱԲԸ

Շատերին քեզ նման առել եմ աւար,
Գլխից բուրգ եմ շինել, դիակից կամար,
Իմ սրիցս դու կմեռնիս չարաչար,
Աստ եկողը գլուխը տալով կերթայ:

ՇԱՀԻՍՄԱՅԷԼԸ

Ահա կառնեմ ձեռքս սուր ու վահանս,
Կանչում եմ սրբերին իմ օգնութեանս,
Տէրն է իմ պաշտօնս, իմ պահապանս,
Աստուած սիրես, արա՛ւր, մի չարչարիր ինձ:

ԱՐԱԲԸ

Երեխայ ես, հաւասար ես քաջագին
Վախիցդ փախել է գոյնդ գլխովին,
Միթէ չէիր լսել Արաբ-Իւզանկին,
Իմ մօտից ուրախը սգալով կերթայ:

Երգեցողութիւնը աւարտելուց յետոյ Շահ-Իսմայէլը մի հայեացք ձգեց արաբի վրայ, տեսաւ որ մի վիթխարի մարդ է, պոռնակներն մէկը գետին, միւսը երկինք: Շահ-Իսմայէլն ասաց. ի՞նչ ես անանձրեւ քամիով փքուած ամպի նման գոռում, գորգոռում. արի ասպարէզ, աղամարդու նման մենամարտենք, Աստուած կամ ինձ կտայ, կամ քեզ: Արաբն այս խօսքերից շատ նեղացած, վազեց իսկոյն ախոռը, իւր նոյսկ ձին դուրս քաշելով մօրեխի նման

մի ակնթարթում թռաւ ու Թամքի վրայ նստեց, երկու հարիւր լորանոց լախտը (զիւրդ) ձեռքին առնելով, եկաւ կռուի ասպարէզում կանգնեց: Շահ-Իսմայէլը երբ արաբին պատրաստուած ասպարէզ գալը տեսաւ, իսկոյն ինքն իւր տեղից վեր թռչելով իւր նոյսկի վրայ նստած գնաց նըրան դիմաւորելու: Արաբը սաստիկ գոռալով ասաց Շահ-Իսմայէլին. «յարձակուիր երեխայ, ես պատրաստ եմ»: Ո՛չ, առաջ դու յարձակուիր—ասաց Շահ-Իսմայէլը,—որովհետեւ քո հողի մէջն ենք գտնուում» այդ ժամանակ Արաբ-Իւզանկին իւր մտքի մէջ ասում էր. այս երեխայի մէջ ի՞նչ ոյժ պիտի լինի, որ այդպէս գոռոգանում է, ես մի հարուածով կըլսեղծացնեմ սրան. այսպէս ասելով իւր ձեռքի ահագին լախտը օդի մէջ եօթն անգամ պտոյտ տալով արձակեց: Շահ-Իսմայէլը իւր լախտը դէմ բռնելով ազատուեց այդ հարուածից: Երկու երկաթներ իրար խփուելով կայծեր առաջացրին, այնպէս ուժեղ էր արձակել արաբը: Ձիերի դոփինից, փոշին գետնից բարձրանալով ծածկեց երկուսին էլ: Այդ զօրեղ յարձակումը Շահ-Իսմայէլին թէեւ մի փնա չհասցրեց, բայց մօրից ծծած կաթը խեղճ երիտասարդի քթից թափուեց: Արաբն էլ տեսնելով այս, իւր մէջ ասաց, ափսոս, խեղճ աղային վախեցրինք. գալով դարձեալ կանգնեց ասպարէզի գլուխը. Շահ-Իսմայէլը ինքն իրան ժողովելով սրտանց մի այնպիսի ազադակ բարձրացրեց, որ սարերն ու ձորերը արձագանք տուին: Արաբը երբ այս ահարկու ձայնը լսեց, պոռնակները համարեա պատառուեցին, վախեցաւ, և կամեցաւ փախչել: Շահ-Իսմայէլն ասաց—վախկոտ, թոյլ արաբ, կանգնիր, ո՛ւր ես փախչում. կաց հերթն իմն է, առածս փոխը եթէ չըզարձնեմ, մօրից ծծած կաթը թող ինձ համար օձի թոյն լինի: Սպասիր ահա եկայ, ասելով արաբի հետ լախտ լախտի, սուր սրի տուին: Շահ-Իսմայէլն Աստուած կանչելով այնպիսի մի լախտ հասցրեց, որ արաբի ձին վայր ընկաւ

տիրոջն իր հետ վար գլորելով: Շահ-Իսմայէլը թռաւ ձիուց և այն է, ուզում էր արաբի գլուխը դաշոյնով կտրել, երբ արաբն յանկարծ երեսի դիմակը վերցրեց, Շահ-Իսմայէլը տեսաւ որ այս արաբ ասածդ ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ մի անսնունդ օրեայ լուսին, մի անսնունդ աղջիկ, բոլորովին չըսպանելով աչքովին մի գեղեցիկ օրիորդի հետ գործ ունենալը, Շահ-Իսմայէլը նրա սպիտակ գէմքից ապշած ու զմայլած, խիղճը տուեց ու վայր ընկաւ ձիուցը ուշաթափ: Արաբն ասաց.— «Ես այժմ իմ տէրը դրտայ.» հրամայեց իւր նաժիշտներին, որ սառը ջուր բերեն. ջուրը բերին և սրսկելով Շահ-Իսմայէլի երեսին, ուշքի բերին բոլորովին սթափուած. Շահ-Իսմայէլը թե թևի տալով Արաբ-Իւզանկու հետ սանդուխներով բարձրացան վերևի յարկում մի շքեղ սենեակում նստեցին:

Շահ-Իսմայէլն այդ տան մէջ հինգ-վեց օր կեցաւ ու բաւականին ուրախացաւ: Մի օր սրտից ախպէս մի անխառն, որ թէ իրան և թէ արաբին շատ տխրեցրեց. իսկ արաբը դառնալով նրան հարցրեց.— «Ի՞նչ է պատճառը, որ այդպէս տխուր անխառն ես քաշում, ի՞նչ ցաւ ունիս, աէր իմ, ասա ինձ»: Շահ-Իսմայէլը պատասխանեց.— «Իմ այստեղ գալուս պատճառը մի մեծ ցաւ է և եթէ այդ ցաւը բառնամ սարերի վերայ, չեն կարող տանել: Ես զրկուել եմ անսնունդ և նազելի ընկերից. մինչև նրան չգտնեմ, ոչ ոքի չեմ կարող տալ իմ ձեռքը»: Արաբը դարձեալ հարցրեց Շահ-Իսմայէլին.— «Իսկապէս ի՞նչ է քո ցաւիդ պատճառը, մանրամասն կերպով պատմիր, կարող եմ քու ցաւիդ մի ճար անել»: Շահ-Իսմայէլը պատասխանեց.— «սիրելիս, իմ ցաւս թիւրքմէն Իւրիւք բէկի աղջիկ Գիւլիզարն է: Նա իմ նշանածն էր, մայրը չյօժարանալով, առաւ աղջկան փախցրեց, բայց չգիտեմ որ կողմն է: Ես էլ նրա յետևից ընկած որոնում եմ: Ահա այս կողմերը գալով քեզ հանգիպեցի, եթէ մի տեղեկութիւն ունիս նրա մասին, ասա,

գնամ»: արաբն ասաց, սիրելի, եթէ այդպէս է, քեզ հետ միասին գալով կորոնենք և որտեղ որ է կգտնենք քո սիրուհին: Մի հոգի ունիմ, պատրաստ եմ քեզ համար զոհելու, այս խօսքերից յետոյ պատրաստուեցին և հետևեալ օրը ընկան ճանապարհ դէպի Հնդկաստան: Քառասուն օր շարունակ ճանապարհորդելուց յետոյ, վերջապէս հասան Հենդ քաղաքը: Այդ քաղաքի մէջ ման գալով վերին թաղերում մի պառաւ կնոջ հանդիպեցան: Մօտեցան նրան բարեկեցին ու ասացին.— «մայրիկ, այս գիշեր քեզ հիւր պէտք է լինինք». պառաւը «շատ լաւ, ասաց, բայց ձեր ձիերին յարմար տեղ չունիմ տեղաւորելու»: Շահ-Իսմայէլը ձեռքը տարաւ զրպանը մի բուռ ոսկի տուեց պառաւին: Պառաւը ոսկիները տեսնելու պէս ասաց.— «որդիքս, այս տան տակ մի լաւ ախոռ կայ ձիերիդ յարմար: Ձիերը ախոռում կապելով՝ հիւրերը բարձրացան վերև և մի լաւ սենեակում իջեանցին: Երեկոյեան ընթրիքից յետոյ պատրաստուած էին ննջելու: Մէկ էլ յանկարծ թմբուկի և սրնգի ձայներ լսուեցին: Այս ի՞նչ ուրախութեան ձայներ են, հիւրերն հարցրին պառաւին — «որդիքս, մեր թագաւորը մի օրդի ունի, անցեալները երբ թիւրքմէնների Իւրիւք բէկը այստեղ եկաւ, մեր թագաւորը նրա Գիւլիզար անունով աղջիկը իւր օրդուն ուզեց: Աղջիկը այսպէս պատասխանեց.— «Ես քառասուն օր՝ սուգ պիտի պահեմ, և քառասուն օրը լրանալուց յետոյ միայն պիտի պսակուիմ նրա հետ:» Թագաւորի օրդին չկարողանալով այդչափ երկար համբերել, ամեն երեկոյ այսպէս նուագածութիւններով է անցկացնում իւր տխուր ժամկըր: Այս երեկոյ ասան և հինգերորդ երեկոն է»: Շահ-Իսմայէլի արիւնը գլուխը խփեց, սկսեց արաբի երեսին նայել, արաբն ասաց.— «Հոգս մի անիլ. Աստուած ողորմած է, նա շատ լաւ էր կարգադրել ամեն բան»: Ամբողջ գիշերը Շահ-Իսմայէլի քունը չտարաւ, մտածմունքների մէջ լուսացրեց: Բարի

լին երկուսն էլ վեր կացան տեղերից: Արաբը իւր գեղեցիկ հանդերձներից հագցրեց պառաւին, մի քանի ոսկի էլ ընծայեց: Շահ-Իսմայէլն էլ Գիւլիգարից նշան վերցրած ոսկի սանրը գրպանից հանելով տուեց պառաւին և ասաց: — «Մայրիկ, այս սանրը պէտք է մի կերպ Գիւլիգարին հասցնես, գիտե՞ս շատ շուտով: Ես անհամբեր պատասխանի եմ սպասում: Այս ասելուց յետոյ պառաւին ճանապարհ դրին: Ճարպիկ պառաւը շատ չարճարուելուց յետոյ եկաւ վերջապէս հարսանեաց տունը դուռ: ուզում էր սանդուխներից վեր բարձրանալ Գիւլիգարին տեսնելու, պահապանները արգելեցին ասելով — «այ կին, ո՞վ ես դու, ի՞նչ ես ուզում» — պառաւը պատասխանեց. «Ես թագաւորի որդու կողմիցն եմ գալիս, պէտք է Գիւլիգարի հինան ներս տանեմ: Զինուորները նրան ճանապարհ տուին, պառաւը սանդուխներից վեր բարձրացած ժամանակ հանդիպեց Գիւլիգարին: Աղջիկը լսելով պառաւի բերանից հինայի անունը, սաստիկ բարկանալով ասաց: — «շուտ վայր ձգէ ձեռքիդ հինայի թասը և շուտով հեռացիր, եթէ չես ուզում սանդուխներից վայր գլորուել: Պառաւը առանց ժամանակ կորցնելու իսկոյն գրպանից հանեց Շահ-Իսմայէլի տուած սանրը և ցոյց տուեց. երբ Գիւլիգարը իւր սանրը տեսաւ, մօտը գտնուող աղջիկներին հրամայեց հեռանալ: Կանչեց պառաւին, հրաւիրեց նստելու և հարց ու փորձ անելով ասաց. — «Ես քեզ վազուց էի որոնում. ասա շուտով, ո՞վ տուեց քեզ այս սանրը. սրտեղից ես ձեռք բերել»: Գիւլիգարի հարցին պառաւը պատասխանեց — «քո սիրահար Շահ-Իսմայէլը այս գիշեր իմ տանս հիւր էր: «Գիւլիգարը Շահ Իսմայէլի անունը լսելուն պէս, սաստիկ ուրախութիւնից փաթաթուելով պառաւին ասաց. — «Արի, իմ սիրելի մայրիկս, շաքարից անուշիկս և լսիր ինձ. ես այսօր պէտք է գնամ արքայական այգին զրօններու, մինչև երեկոյ այնտեղ կլինիմ. գնա նրան իմաց տուր, որ ե-

րեկոյեան գայ այնտեղ և ինձ գտնի, պառաւը վերադարձաւ իւր տունը և այս ուրախալի լուրը հաղորդեց Շահ-Իսմայէլին: Արաբն ու Շահ-Իսմայէլը պառաւի բերած բարի համբաւների համար շատ ուրախացան և դարձեալ վարձատրեցին նրան առատապէս: Անհամբեր սպասելուց յետոյ վերջապէս հասաւ երեկոն: Երկու ընկերները ձիերը հեծնելով ճանապարհ ընկան գէպի արքայական պարտէզները հասան այնտեղ, Գիւլիգարը և Շահ-Իսմայէլը միմեանց տեսան: Ինչպէս գտն ու ոչխարը իրար կհանդիպեն, այնպէս էլ սրանք կարօտ սրտով հանդիպեցին միմեանց և մէկ մէկու պարանոցով փաթաթուելով երկար ժամանակ չէին ուզում ջոկնուիլ: Մի քանի րոպէ լուռ մէկ մէկու երես նայելով, վերջապէս Շահ-Իսմայէլը ինքն իրան հաւաքեց, եռանդի վալով սագն առաւ ձեռքը. տեսնենք ի՞նչ է երգում և Գիւլիգարը ի՞նչ է պատասխանում երգով:

Շ Ա Ն - Ի Ս Մ Ա Յ Է Լ Ը

Տեսնում եմ որ նորահարս ես դարձել դուն,
Հագել զարդարուել ես կարմիր ու ձերմակ,
Փունջ ես կապել ծաղիկներից զոյնդոյն,
Ինձ ընծայ ես բերել վարդ ու մանուշակ:

Գ Ի Ի Լ Ի Զ Ա Ր Ը

Քեզնից ջոկնուելով ես չեմ ինդացել,
Քեզ մօտ է նշանս, դուն բարով եկար,
Հաւատացիր, ոչ ոքի խօսք չեմ տուել,
Իմ դեղ դարմանս, դուն բարով եկար:

Շ Ա Ն - Ի Ս Մ Ա Յ Է Լ Ը

Գեղանի կաքաւ ես, քայլդ սիգածեմ,
Հասակդ վայելուչ, նայուածքդ վսեմ,
Շատ վաղուց է քաղցր ձայնդ լսել չեմ,
Սուիր, կեանք տուր ինձի, սիրելի տատրակ:

Գ Ի Ի Լ Ի Զ Ա Ր Ը

Երկար ճանապարհիդ մնաց աչքերս,
Ուրախ լուր չբերեց իմ թղթաբերս,
Իմ քաջ բարեկամս, անկեղծ ընկերս,
Մեծափառ իշխանս, դուն բարով եկար:

Շ Ա Հ - Ի Ս Մ Ա Յ Է Լ Ը

Շահ-Իսմայէլն այսօր սիրար կը բանայ,
Իւր սիրելին նրան նորից կեանք կտայ,
Գնանք շուտով՝ որ թշնամին չիմանայ,
Նա հօր է, մեզ կըլինի հակառակ:

Գ Ի Ի Լ Ի Զ Ա Ր Ը

Առանց քեզ օրերս անցնում են խաւար,
Գալստեանդ կապասէի անդադար,
Գիւլիգարը թող գոհ լինի քեզ համար,
Աներկիւղ պաշտպանս, դուն բարով եկար:

Այս երգից յետոյ Շահ-Իսմայէլը արարին աչքով աւրաւ Աբար-Իգանկու տունը Աստուած շինէ, ինքը սե, շորերը սե, նոյնքը սե, թուաւ ձիու վրայ նստաւ և այնպէս գոռալով վերայ հասաւ որ Գիւլիգարի մօտ գտնուող աղջիկները կարծեցին թէ երկնքից մի հրեշտակ էր որ եկաւ: Գիւլիգարին քաջելով գաւակը Շահ-Իսմայէլի հետ թռան անհետացան: Սրանք գնացին շարունակ առանց հանգստանալու, վերջապէս քաղաքից շատ հեռու մի սառն աղբիւրի մօտ վար իջան հանգստանալու: Աղբիւրի մօտ մարգագետին կար, շրջապատուած գեղեցիկ, բարձրահասակ ծառերով: Չիբերին թողին արօտի վերայ, իրանք էլ ծառերի հովանու տակ նստեցին: Երկար ժամանակ միմեանց հետ սիրալիք խօսքեր փոխանակելուց յետոյ, արաքն առաց.— «Տէր իմ, դու յոգնած կլինիս, Գիւլիգարի հետ մի քիչ

քնեցէք, հանգստացէք, ես ձեզ վերայ կհսկեմ: Թող այստեղ երկու սիրահարուած աղանդները ննջեն արարի հրեշտակութեան տակ, մենք ընթերցողի հետ վերադառնանք Հենդ քաղաքը: Տեսնենք այնտեղ թէ թագաւորի որդին ի՞նչ է անում: Երբ որ Շահ-Իսմայէլն ու արաքը Գիւլիգարին փախցրին, նրա աղախիները շնչաւառ վազեցին թագաւորի մօտ, տնային— «չգիտենք, երկնքից էր թէ երկրից՝ երկու ձիաւորներ թռան մինը սե, միւսը սպիտակ Գիւլիգարին առան ձիու գաւակն ու փախան: Շուտով այդ լուրը հաղորդուեց թագաւորին, սա անմիջապէս հրաման արձակեց, որ քաղաքում ինչքան որ գէնքի կարող մարդիկ կան, շտապով պատրաստուին, որ նոր հարսնացուին փախցրել են, գնան բերեն: Հրամանը կատարուեց, թագաւորի որդին բաղմամբիւ զօրքերի առաջ ընկած՝ շտապում էր գանել իւր հարսնացուն տանող անյայտ թշնամիներին: Մինչև սրանք արիւն քրտինք մտած առաջ էին գնում, Արաք-Իւգանկին սառն աղբիւրի մօտ դեռ հսկում էր քնած զոյգին: Խեղճը շատ պահպանելուց յետոյ տեսաւ, որ չեն զարթնում և արևն էլ սկսել էր թեքուել դէպի արևմուտք, ուզում էր արթնացնել նրանց, մէկ էլ դիմացի լերան վերայ աչքին ընկաւ զօրքերի և խառնիճաղանձ մարդկանց մի ահագին բազմութիւն: Այդ դէպքից այլայլուած մօտեցաւ, որ Շահ-Իսմայէլին և Գիւլիգարին զարթեցնէ, բայց երբ տեսաւ որ նրանք հանգիստ քնել են, չուզեցաւ խանգարել նրանց, թողեց հանգիստ ու բոլորովին անվախ սկսեց պատրաստուել: Իւր արաքական սե նոյնքը բերեց մօտ, թուաւ նրա վրայ, ահագին լախտը ձեռին առաւ, քշեց թըշնամու վրայ: Մօտենալով նրան, այնպիսի մի սոսկալի աղաւակ ու գոռիւն բարձրացրեց, որ սար ու ձոր թնդաց: Ինչպէս որ քաղցած գայլը մի հօտ ոչխարի մէջ կմանի, այնպէս էլ արաքը յանկարծ վրայ հասնելով թշնամու զօրքի վրայ, մտաւ նրանց մէջ, յոգնած զինւորներին ահից

ու երկիրդից ցիր ու ցան արաւ: Ծանր լախոր առանց աջ
ու ահեակ նայելու, պատահողին խփում էր: Այնպէս որ
մի մասը կոտորուեցին, միւս մասն էլ երկիրդից փախան
իրանց երկիրը, հետները տանելով թագաւորի որդուն:
Արաբը գոհանալով այսպիսի մի յաջողութիւնից, ամլաս,
առանց մի վերքի, կատարեալ յաղթանակով վերադարձաւ
իւր ընկերներէ մօտ: Տեսաւ որ դեռ քնած են, սազն առաւ
ձեռքը և իւր զլխով անցածները սկսեց երգով պատմել
նրանց:

Սև մէգով պատեցին Հնդկաց սարերը
Զարթիր իմ սիրելիս, տես ինչէ՞ր եղաւ,
կարմիր գոյն ստացան գետեր, քարերը,
Զարթիր իմ սիրելիս, տես ինչէ՞ր եղաւ:

Հիմայ լուր կը հասնի, զօրք կուգայ կրկին,
Նրանք էլ ծարաւ են մեր արեան անգին,
Հազար ազուէսն ինչ կանէ մէկ առիւծին,
Զարթիր, իմ սիրելիս, տես ինչէ՞ր եղաւ:

Հիմա, սև զօրք կուգայ նոր կազմ բանակով,
Յրանք էլ կռւում են սրով նիզակով,
Զորերը լցուցին մարդու զիակով,
Զարթիր, իմ սիրելիս, տես ինչէ՞ր եղաւ:

Հիմայ շուտով կուգայ քաջ Անգղիացին,
Նրանք շատ զօրեղ են ահարկու ուժովին,
Ել նայիր ինչ արեց Արաբ-Իւզանկին,
Զարթիր, իմ նազելիս, տես ինչէ՞ր եղաւ:

Երգի ձայնից Շահ-Իսմայէլը դարձնեց. վեր կենալով
ասաց. — «ո՛հ արաբ, սաստիկ քաղցած եմ, մի քիչ հաց բեր
ուտենք: Արաբը տեղից վեր կենալով ասաց. — «հրամայե-
ցէք տէր իմ, մի քիչ վերև գնանք. այնտեղ մի քանի կա-
քաւ եմ խփել, տես ինչ լաւ խորոված կը լինի»: Այս խօս-

քերը տեսլով արաբը՝ Շահ-Իսմայէլի ձեռքից բռնեց տա-
րաւ դիակներէ մօտ: Շահ-Իսմայէլը երբ տեսաւ այս բա-
նը, սաստիկ սարսափ զգաց, որ առանց իրանց զետեհա-
լուն այդ մեծ զործը կատարուել է: Ուղղակի ձիերի մօտ
զալով, հեծան նժոյգները և ճանապարհ ընկան: Երկար ու
բարակ դնալով, մի օր վերջապէս հասան արաբի ապա-
րանքը: Հինգ, տասն օր այդտեղ հանգստանալուց յետոյ,
Արաբ-Իւզանկին սկսեց ճանապարհի պատրաստութիւն
տեսնել: Գինը ծանր, քաշը թեթիւ իւր նազանքներից վեր
առնելով, երեքով կրկին ընկան ճանապարհ: Ահա մի օր
հասան Գիւլփէրի եղբայրների բնակարանը: Վերջիններս ողջ
առողջ տեսնելով իրանց փեսային՝ երկու ուրիշ հիւրերով,
մեծ պատուով ընդունեցին տան վերի յարկում: Հիւրերը
հաւաքուեցին Գիւլփէրի սենեակը ու տեսակցուելով սրա
հետ, փափուկ զորքերի վրայ բազմեցին: Մի փոքր հանգս-
տանալուց յետոյ, տանտիրուհի Գիւլփէրին իւր քառասուն
հիւսերից մէկը սաղ անելով դրեց շամամ ծծերի վրայ ու
սկսեց երգով բարեկ Շահ-Իսմայէլի բարի գալուստը:

Օտար երկրից գալող կարիչ,
Բարով, հազար բարով եկար,
Ոսկի բերիւ, ոչ թէ արծիճ,
Անգին զմրուխտ քարով եկար:

Լացի, թափեցի արտասուս,
Մի քիչ ուրախացայ այժմուս
Մէկի տեղը բերիր երկուս,
Թանկագին աւարով եկար:

Գիւլփէրին մատաղ խնդալուզ,
Ուրախ լուր բերիր մօտալուս,
Կապանէի քո շուտ գալուզ,
Հազիւ երկու տարով եկար:

Երգն աւարտելուց յետոյ Գիւլիէրին Շահ-Իսմայէլի ձեռքը համբուրեց և նստելով Գիւլիզարի մօտ՝ սկսեց հարց ու բարե անել նրանց հետ: Երեք օր էլ այդտեղ մնալով՝ Շահ-Իսմայէլը Գիւլիէրիին ասաց.— Ճանապարհի պատրաստութիւն տես, որ դնանք Ղանդահար»: Այս լսելով Գիւլիէրին իսկոյն շաապեց եղբայրների մօտ և ասաց.— Շուտով պատրաստուեցէք որ երթանք»: Եղբայրները պատասխանեցին: «Ո՛չ, քոյրս, մենք քեզ հետ չենք գալու, դու գնա, Աստուած քեզ հետ» և կատարեալ օժիտ պատրաստելու համար, սկսեցին հոգար.— Դուք գնալու էք, զընացէք, ձեզ յանձնում եմ Աստծուն, Շահ-Իսմայէլին ասաց Գիւլիէրի մեծ եղբայրը, ձեզ բոլորիդ կատարեալ յաջողութիւն ու երջանկութիւն. բարով հասնէք ձեր քաղաքը»: Այսպիսի խօսքերով ու բարեմաղթութիւններով հինգ եղբայրները ճանապարհ դրեցին Շահ-Իսմայէլին երեք ընկերների հետ:

Ուրախ, հանգիստ ու զուարճութեամբ գնում էին իրանց ճանապարհը, չորս ձիաւոր երիտասարդները, ահա մի օր հասան Ղանդահար քաղաքի մօտ, այնտեղի մի գեղեցիկ ամարանոցում իջևանեցին: Մի գեղեցիկ այգում, որը, շքեղ զարդարուած էր, մէջը մի երկյարկանի շինութիւն կար ութը սենեակից բաղկացած: Իջան այդտեղ, Շահ-Իսմայէլը ձիերի վրայ բարձած թանգազին ապրանքները ներս բերեց, տեղաւորեց սենեակներում: Երեք օրիորդներն էլ մտնելով մի պատրաստած սենեակ՝ հանգաանում էին: Այգին Շահ-Իսմայէլի հօրն էր՝ Ասլան թագաւորինը, այգեպանը երբ Շահ-Իսմայէլին տեսաւ իւր երեք գեղեցիկ ընկերուհիների հետ, ոտք ու ձեռքը իրար խառնուեցին, վազեց դիմաւորելու, բարձրացաւ պալատ, ներկայացաւ իւր տիրոջը ու եօթն անգամ գետին խոնարհուելով ու ձեռքերը կրծքին բռնած, բարովեց իւր տիրոջը: Շահ-Իսմայէլն ասաց.— «վաղիւ քաղաք, ներկայացիր թա-

գաւոր հօրս աչքալուս տուր մեր մասին, ասա որդիդ եկել է, թող կառք զրկէ, որ գանք պալատ: Այգեպանը անյայտացաւ: Թող սա վազելով գնայ քաղաք, թագաւորին աչքի լոյս տայ և առատ ընծայ ստանայ, մենք մնանք Շահ-Իսմայէլի մօտ: Շահ-Իսմայէլը սսկեթեւ բարձերու վրայ թիկնած, իւր գեղեցիկուհիներին էր նայում, որոնք միմեանց հետ կատակ էին անում: Արաքն ասում էր Գիւլիէրիին.— «Գիւլիզարը իւր աննման գեղեցիկութեամբ զբաւեց Շահ-Իսմայէլին, ինձ էլ իմ քաջութեանս համար, քեզ որ առաւելութեանդ համար բերեց, դու ինչո՞ւ ես պէտք, ոչ այնքան սիրուն ես, ոչ էլ քաջ»: Գիւլիէրին ասաց.— ներողութիւն, օրիճրդ, ես մի այնպիսի շնորհք ունիմ, որ ձեզ ոչ մէկի մօտ չկայ. ես գուշակող եմ, վիճակ բաց անել զիտեմ, մեր գլխուն ինչ որ գալու լինի, ես կարող եմ իմանալ, թէ չար լինի, թէ բարի. Արաք-Իւզանկին ասաց, «որ այգալէս է, հիմա մի վիճակ բաց արա տեսնենք»: Գիւլիէրին վիճակ բաց արեց և ասաց.— «մեր այստեղից ուղղակի թագաւորի պալատ գնալը լաւ չէ, կամ բոլորովին այստեղից չգնանք, կամ եթէ գնալու էլ լինինք, ուրիշ տեղ բնակուինք: Դեռ այս խօսքերը չվերջացրած, կառապանը ներս մտաւ, տեսաւ բացի Շահ-Իսմայէլից երեք լուսնի կտորներ էլ կային.— «ինչ էք հրամայում, տէր, խոնարհ գլուխ տալով ասաց Շահ-Իսմայէլին. գնամ էլի երկու կառք բերեմ, թէ այս մէկը բաւական է, Շահ-Իսմայէլը հրամայեց, որ շուտով գնայ գարձեալ երկու կառք բերէ: «Ասա հօրս, աւելացրեց նա, որ պալատից հեռու մի ուրիշ տեղ պատրաստել տայ, մեր իրերը շատ են, մենք էլ չորս հոգի ենք, չենք ուզում պալատն ելնելով ձեզ էլ մեզ էլ նեղութիւն պատճառել»: Կառապանը իսկոյն որդու ցանկութիւնը գնաց իմաց տուեց հօրը պալատում: Թագաւորը հրամայեց մի ջոկ տեղ պատրաստել Շահ-Իսմայէլի համար և կառքերով ու պալատի շատ ծառաներով գնացին

Շահ-Իսմայէլին դիմաւորելու. բեռին իջեցրին նրանց համար պատրաստած առանձին տունը: Ճանապարհորդական փոշոտ շորերը հանելով, սրանք նոր գեղեցիկ հանգերձներ հագան, լուացուեցին, մաքրուեցին և մի փոքր էլ ընթրեցին: հետները բերած իրեղէնները գասաւորեցին ու նրանցից թանգագինները սեղանի վրայ դրին, որ թագաւորն ու թագուհին դալիս՝ տեսնեն, ուրախանան:

Երեկոյ էր, արևն արդէն վաղուց մայրն էր մտել. խաւարի թագաւորութիւնը պատրաստուում էր չոգել աշխարհի վրայ. աշնանային գով գիշեր, երկինքը պարզ էր. հօրիզոնի վրայ ոչ մի ամպի կտոր չէր երևում: Կարծես վերին տեսչութիւնից հրամայուած էր, որ ոչ մի սև գիծ չսլիտի լինի երկնքի երեսին. մի ամենահրաշալի պայծառ թագուհի պիտի անց կենայ այդ ճանապարհով: Ահա հօրիզոնի արևելեան կողմից վառագոյրը պատուեց. ահարկու սարերու յետևից դուրս եկաւ գիշերային թագուհի լուսինը. աստղերն էլ դուրս գալով սկսեցին փայլել: Քաղաքն էլ պակաս չէր իւր շքեղութեամբ երկնքից. պալատից սկսած մինչև յետին աղքատի կտուրի վրայ վառուած էին բազմաթիւ լապտերներ. կարծես իրանց վառվառն գեղեցկութեամբ երկինք ու երկիրը կուզէին իրար հետ մըցել: Այս բոլոր հանդիսաւոր ցոյցերը Շահ-Իսմայէլի համար էին պատրաստուած, բայց ամսոս, որ չգիտէին թէ շուտով առաւօտ կբացուի, աստղերը կը կորչին, լուսինն էլ կիջնէ, քաղաքի բոլոր լապտերներն էլ կհանգչեն: Եւ ճիշտ որ կէս գիշերն անցել էր, պայծառ երկնքի վրայ սկսուել էին կուտակուիլ ամպերը: Լապտերները մարել էին. ձեռ ու ոտ դադարել: Պալատի առաջ ու մօտակայ փողոցներում աղաղակ ու ցնծագին ձայներ բարձրացնող խառնուած ժողովուրդը հեռունները քաշուելով փողոցները ամայացել էին: Լուսինն էլ կարծես երկրի հանգէսի վերջանալը տեսնելով իւր շրջապատող աստղերի հետ մտել

էր ամպերի տակ. մի խօսքով տիրել էր խորհրդաւոր լուսթիւն: Այդ միջոցին թագաւորն ու թագուհին կառք նստելով ուղևորուեցին գէպի ներքին պալատը, Շահ-Իսմայէլն և հարսնացուներին տեսնելու: Շահ-Իսմայէլը իմանալով որ իւր ծնողները իրանց տեսութեան են գալիս՝ իսկոյն պատրաստուեց և իւր գեղեցիկների հետ ստնդուխներից վար իջնելով դռանը դիմաւորեցին նրանց: Շատ սիրալիր հանդիպումից յետոյ, նրանց թեւերն ընկնելով, բարձրացրին վերև ու բազմեցրին մարգարտազարդ գահյոյնների վրայ. ծառաները ոսկեայ մատուցարանի վրայ դրուած չինական սկահներով արարիայի սուրճ մատուցին թագաւորին և թագուհուն: Շահ-Իսմայէլին և երեք օրիորդներին: Թագուհին ուրախութիւնից լաց էր լինում. լաց էր լինում և Շահ-Իսմայէլը որ ծնողների ձեռքերը թողած ոտքերն էր համբուրում: Թագաւորի ուշադրութիւնը աւելի գրաւել էին իւր հարսնացուները, շարունակ նրանց երեսին էր մտիկ տալիս: Ո՞վ լինէր չէր նայել այդպիսի գեղեցիկներին, մէկը մէկից սիրուն, մէկը մէկից պարկեշտ, մէկը մէկից խելօք: Երեքն էլ գեղեցիկ յատկութիւններով օժտուած էին. Արաբ-Իւզանկին շատ քաջ էր և անձնագոհ: Գիւլիէրին շատ հասուն ու խորագէտ էր: Գիւլիզարը, արա տունը Աստուած շինէ, մարդ սրա երեսը չէր կարող երկու անգամ մտիկ տալ, անշուշտ նայողի աչքերը կշլահար, այնքան աննման գեղեցկութիւն ունէր: Մարդ եթէ ոչ ուտէր, ոչ խմէր ու միայն սրա երեսը մտիկ տար, երբէք քաղցածութիւն չէր զգալ: Գիւլիզարը կարծես գրախտի ծնուած յաւերժահարս լինէր:

Ինչպէս որ սատանան օձի կերպարանքով եւային խաբեց, այնպէս էլ չար նախանձը ու կիրքը սատանայի հագուստով մտան թագաւորի հոգու մէջ, սկսեցին տակ ու վրայ անել: Թագաւորը մտքի մէջ ասում էր «կամ ես պէտք է ապրիմ, կամ Շահ-Իսմայէլը: Այս աննման գեղե-

ցիկները ես պիտի առնեմ»։ Տեղերից վեր կենալով թագաւորն ու թագուհին կիսաբերան մնաս բարով, ասելով վերադարձան պալատ։

Հետեւեալ օրը թագաւորը իւր մօտ կանչեց վեզիրին և ասաց — «Շահ-Իսմայէլի գլուխը քեզանից կուգեմ. անպատճառ պէտք է նրան սպանես ու աղջիկները բերես պալատ»։ Վեզիրը սոսկաց այդ հրամանից և կարճ լռութիւնից յետոյ ասաց — «Թագաւորն ապրած կենայ, այդ ի՞նչ ես հրամայում, մարդ իւր միակ որդին կսպանէ, չէ՞ որ այդ օրիորդները քու հարսներդ են, հարսն ի՞նչ, գաւալին ինչ։ Մի անել այդ բանը, Տէր արքայ, մի անել, վերելում Աստուած կայ, քեզ վրայ կբարկանայ։ Ի սէր Ալլահի հեռացիր այդ վատ ճանապարհից դա քեզ կորուստ կտանի»։ Թագաւորը որ չէր սպասում մի այդպիսի ընդիմադրութիւն, ասաց — «Եթէ իմ կամքը չես կատարում, ես իսկոյն քո գլուխը կտրել կտամ ու դիակդ շներին արժան կանեմ»։ Խեղճ վեզիրը տեսաւ որ ոչ մի կերպ չի կարող համոզել իւր ախրովը, ասաց նորան. «Արքայ, Շահ-Իսմայէլը հեշտ կերպով ձեռք գալով պտուղ չէ, պէտք է մի կերպով դրա հնարը գտնենք»։ Թագաւորը պատասխանեց. — «այդ թողնում եմ քեզ»։ Վեզիրը շարունակեց «արքայ Տէր, վաղը մի հրակէր կը սարքես, Շահ-Իսմայէլին էլ կկանչես ու նրա բաժին կերակուրները կթունաւորես, գուցէ դրանով կարողանաս նպատակիդ հասնել»։ Հետեւեալ օրը պալատում մի ճոխ խնձոյք սարքուեց. Շահ-Իսմայէլն ի հարկէ հրաւիրուած էր. կանխապէս իմացնելով գաղանադան խոհարարական, որ Շահ-Իսմայէլի բաժնի մէջ թոյն խառնէ, թագաւորն ու վեզիրը միամիտ էին, որ այդ փորձը յաջողութեամբ գլուխ կգայ։ Շահ-Իսմայէլը երբ պատրաստուած էր գնալ։ Գիւլփէրին մի փիճակ բաց արեց, տեսաւ որ իր տիրոջ գլխին մի փորձանք կայ գալու, հանելով իւր մատից զեզթափ մատանին տուեց Շահ-Իսմայէլին և ասաց — «Քու բաժին կերակուրները թունաւորուած է, այս մատանին նրանց վրայ պտտուցուր, յետոյ կեր և ոչ մի բան չի լինի քեզ»։ Շահ-Իսմայէլը մատանին զրպանը դրանելով գնաց պալատ։ Թագաւորը շատ սիրով ընդունեց և նստելու տեղ ցոյց տուեց իւր որդուն, մի քիչ խօսակցութիւններ և զուարճութիւններ անելուց յետոյ նստեցին սեղան։ Շահ-Իսմայէլը Գիւլփէրիի ասածի համեմատ բոլոր կերակուրների վրայ մատանին պտտեցրեց յետոյ կերաւ, ճաշկերոյթից յետոյ, հօր ձեռքը համբուրելով և շնորհակալութիւն յայտնելով գնաց իւր բնակարանը։

Թագաւորը տեսնելով որ Շահ-Իսմայէլը չը մեռաւ, վեզիրին ատեան կանչելով ասաց. — «քո մտածածդ հնարը ոչ մի յաջող ելք չունեցաւ, տուածդ թոյնը ներգործութիւն չարաւ որդուս վերայ»։ Վեզիրը ասաց — «Թագաւորն ապրած կենայ, Աստուած որ մի մարդու մահը չկամենայ, տկար արարածն ի՞նչ է որ նրան մահացնել կարողանայ»։ Թագաւորն ասաց. — «ես հրամայում եմ որ այդ մարդը աշխարհում կենդանի չմնայ, դրա գոյութիւնը վերջացնելու համար մի ուրիշ հնար մտածիր»։ Վեզիրը այդ ժամանակ մի ուրիշ հնար մտածելով ասաց. «Տէր արքայ, ինչպէս դու, այնպէս էլ Շահ-Իսմայէլը լաւ նարդի խաղալ գիտէ, կանչիր նրան պալատ և խաղացէք. եթէ նա տարաւ, ոչինչ կհամարես, եթէ դու տարար ձեռք ու ոտք կապել կուտաս և նպատակին կհասնես»։ Չանցած երկու օր թագաւորը Շահ-Իսմայէլին հրաւիրեց պալատ. Շահ-Իսմայէլը անմիջապէս ուղևորեց հօր մօտ, բայց որովհետեւ Գիւլփէրին տկար էր այս անգամ չկարողացաւ փիճակ բաց անել։ Երբ թագաւորը Շահ-Իսմայէլին տեսաւ, սիրով ընդունեց և ասաց — «սիրելիս, այսօր շատ տխուր եմ, քեզ կանչեցի որ մի քիչ նարդի խաղանք, ուրախանանք։ Շահ-Իսմայէլը երեք անգամ իրար վրայ կրեց հօրը, բայց տեսաւ որ հայրը բարկանալ սկսեց, ուզեցաւ դիմամբ մի

անդամ էլ ինքը տարուել և տարուեց. թագաւորը հրամայեց, որ որդու ձեռքերը կապեն: Հրամանը կատարուեց, «քեզ համար որդի, ասում են շատ ուժեղ ես, թէ որ այգալէս է այս կապերը կտրատիր տեսնեմ. Շահ-Իսմայէլը բոլոր ոյժով թևերը ձգձգելով, այն հաստ պարանները, բարակ դերձանի նման կտրտուել սկսեցին: Թագաւորը զարմացմամբ ասաց. — «որդիս, ապրիս, լաւ ուժեղ ես, ասա այս աշխարհում ապա ի՞նչը կարող է գսպել քու ուժը» «Իմ աղեղիս լարերը, արքայ հայր», պատասխանեց նա. հրամայեց իսկոյն աղեղի լարերը բերել այգալէս: Շահ-Իսմայէլը լարերը առնելով ինքն իրան փաթաթեց մատներին ու սկսեց քաշքշել: Բայց փոխանակ լարերի՝ նրա մատներին շլերն էին կտրատուում: Թագաւորը տեսնելով այդ գիւղական ուրախութեամբ հրամայեց այդ լարերով կապկապել նրա ամբողջ մարմինը: Այգալէս էլ արին: Եկան դահիճները և տիրոջ հրամանով պատրաստուում էին Շահ-Իսմայէլի գլուխը կտրելու: «Պարոններ, մի երկու բոպէ ինձ թոյլ տուէ՛ք, երկու խօսք ասեմ հօրս յետոյ կտրեցէք, ի՞նչ անենք այսպէս էր կարգադրել Տէրը, բոլորովին յուսահատուած ասաց Շահ-Իսմայէլը, ու իւր արիւնքոտ մատները սազ անելով երգեց այսպէս:

Քեզանից մեծ երկնքումը Աստուած կայ,
Զրկանք է արքայ հայր, մի սպանիլ ինձ,
Կանչէ մօրս այստեղ, թող իմ վրաս լայ,
Զրկանք է, արքայ հայր, մի սպանիլ ինձ:

Քեղի այլայլողը այլոց խօսքերն է,
Չէ որ որդին հօրը երկրորդն պատկերն է,
Մարդու շէնք ու շնորքը երկու աչքերն է,
Զրկանք է, արքայ հայր, մի սպանիլ ինձ:

Չէ որ քու ժառանգդ եմ, քեզանից եղած.
Մի լինիր, ծնողս, անգուլթ, անաստուած.

Այդ բանը չի անել ոչ մի արարած,
Զրկանք է, արքայ հայր, մի սպանիլ ինձ:

Իմ լեզուով ինձ համար գործեցի դարան,
Բռնուեցայ անփորձ թռչունի նման,
Կապկապեցիր, արիւր ինձ կիտակենդան,
Զրկանք է, արքայ հայր, մի սպանիլ ինձ:

Մի լինիլ, իմ հայրս, որդուդ չարակամ,
Կղձաս դու, կհառաչես ամեն ժամ,
Ազատիր ինձ Գիւլիգարս քեղի տամ.
Զրկանք է, արքայ հայր, մի սպանիլ ինձ:

Յետ առ հայրիկ, յետ առ այդ խօսքերդ դու,
Մի դորձ դնել հրամանդ ահարկու,
Մի կտրիր քո տնկած ծառդ պտղատու,
Զրկանք է, արքայ հայր, մի սպանիլ ինձ:

Այս երգը բոլորովին ազդեցութիւն չարաւ քարասիրտ թագաւորի վրայ: Հրամայեց շուտով գլխատել նրան: Երբ դահիճները Շահ-Իսմայէլին տանում էին գլխատման տեղը, բոլոր ժողովուրդը ոտքի կանգնեց: Քաղաքի մեծամեծները ժողովուրդի առաջն ընկած եկան թագաւորիատեան, միաբերան խնդրեցին որ Շահ-Իսմայէլի կեանքը իրանց բաշխէ: Թագաւորը շատ գիմադրելուց յետոյ վերջապէս ասաց. «Կեանքը ձեզ եմ տալիս բայց անպատճառ նրա երկու աչքերը պիտի կուրացնել տամ»: Շահ-Իսմայէլին տարան որոշեալ տեղը ոճիրը գործելու, սա խնդրեց որ աչքերը հանելուց յետոյ աջ աչքը ձախ զրպանը ձգեն ձախ աչքը աջ զրպանը. դահիճները Շահ-Իսմայէլի երկու աչքերն էլ բրելով նրա ասածի համեմատ կատարեցին խնդիրը: Այս բարբարոսութիւնից յետոյ բռնելով նրա ձեռքից զիշերով տարան նրան քաղաքից դուրս մի ամայի և անմարդաբնակ այգում ձգելով, դահիճները վերադարձան

պալատ: Թող Շահ-Իսմայէլը այդ տեղ իւր սև աչքը լայ, մենք ընթերցողի հետ գնանք Արաբ-Իւզանկու, Գիւլիզարի և Գիւլփէրիի մօտ: Խեղճ աղջիկները տեսնելով որ երկու օր է Շահ-Իսմայէլը պալատ չի վերադառնում, սկսեցին սաստիկ մտառանջուել և կասկածի մէջ ընկնել. Գիւլփէրին այդ ժամանակ վիճակ բաց արեց և ի՞նչ տեսաւ, իրանց տէրը մի պարտիզում ընկած է և ագռաւները նրա գլխին հաւաքուած, կտցահարելով փորում են նրա աչքերը: Արաբը սաստիկ բարկանալով ասաց, այժմ ես լաւ հասկացայ գործի էութիւնը:

Թագաւորը տեսնելով որ Շահ-Իսմայէլը մէջտեղից վերացաւ, հրամայեց որ գնան իսկոյն երեք աղջիկներին. էլ բերեն իւր մօտ: Պալատից երեք ներքիններ գալով Արաբ-Իւզանկուն յայանեցին Թագաւորի հրամանը. Արաբը պատասխանեց, իմ կողմից Թագաւորին շատ բարեկտանէք սև կասէք թէ՛ Արաբ-Իւզանկին ասաւ, մենք էլ մարդ ենք, մեզ համար պատիւ ունինք այսպէս մէն մէնակ չենք կարող գալ, թող մեզ համար հարիւր հատ աղախիներ մեզ առաջնորդելու և հարիւր հատ մշակներ մեր կան-կարասիները տեղափոխելու ուղարկէ, այն ժամանակ կգանք: Ներքինները գնալով պալատ յայտնեցին Արաբի պատուէրը: Թագաւորը չափազանց ուրախացած հրամայեց շուտով հաւաքել հարիւր աղախիներ ու հարիւր էլ մշակներ, որ գնան հարսներին պալատ հրաւիրելու: Աղախիներն ու մշակները եկան բոլորը Արաբ-Իւզանկու դուռը կանգնեցին: Արաբն էլ աղախիներին ներս հրաւիրելով մշակներին ասաց. «Գուք այդտեղ սպասեցէք, մինչև որ ձեր բեռները կպատրաստեմ»: Արաբը աղախիներին մէկ մէկ ներս կանչելով բոլորի գլուխները կտրեց և մարմինների հետ գնելով ջուալների մէջ, բերանները պինդ կապեց, ինքն էլ դուրս գալով, դռանը մի աթոռի վրայ նստեց ու հրամայեց որ մշակները զգուշութեամբ առնե-

լով ջուալները, կամաց կամաց գնան պալատը, որպէս զի միջի թանկագին ապակեղէնները չփշրուին: Մշակների գնալուց յետոյ Արաբ-Իւզանկին մտաւ իւր սենեակը, սև դիմակը դրեց, աղամարդու շորերը հագաւ, գէնքերը կապեց ու եկաւ դարձեալ այն աթոռի վրայ նստեց: Մշակները մեծ զգուշութեամբ բեռները տանելով Թագաւորի պալատը ցած իջեցրին դիւանատան մէջ տեղը: Թագաւորը այդ ահագին բեռները տեսնելով չափազանց ուրախացաւ, կարծելով թէ այդչափը թանկագին գանձեր են:

Շտապեց իւր մօտ կանչել բոլոր մեծամեծներին ու ագնուականներին, սկսեցին մեծ հետաքրքրութեամբ ջուալների բերանը բաց անել տալ: Ինչ մեծ զարմանք էր, որ տիրեց Թագաւորին ու իւր շրջապատողներին: Ամէն մի ջուալի միջից դուրս էր գալիս նրա ուղարկած աղախիներից մէկը՝ գլխատուած և գլուխն էլ հետը գրուած: Չափազանց բարկացաւ, կատաղեց, գոռաց Ասլանը Թագաւորը և հրամայեց իսկոյն մի վաշտ զօրքով գնան կտոր կտոր անեն այդ գործը կատարողներին: Հրամանը կատարուեց. մի վաշտ զօրք մեծ պատրաստութեամբ առաջ գնաց Արաբի կացարանը և սկսեց պատերազմը: Արաբը որ սպասում էր այդ բանին, բոլորովին չվախեցաւ, թուաւ իւր նստած տեղից, սուրը բացեց, բոլոր ուժը հաւաքելով, այնպիսի մի անեղ գոռիւն գոչիւնով մտաւ զօրքերի մէջ որ ամենին շփոթեց ու դրանցից մէկը հազիւ կարողացաւ առգատուիլ ու բանի էութիւնը յայտնել Թագաւորին: Թագաւորի կատաղութեանը չափ չկար, մի վաշտ զօրք դարձեալ ուղարկեց յանդուգն թշնամու դէմ, բայց արաբը զրբանց էլ խոտի պէս քաղելով վար թափեց: Քաղաքի առաջաւոր ժողովուրդը և մեծամեծները սաստիկ զայրացած այդ գործի վերայ, մի տեղ ժողով կազմեցին այդ արկածի մասին խորհրդակցելու: Դրանց միջից մի մարդ տեղից վեր կենալով ասաց. «Մեր Թագաւորն ինչհէն է Աստուծոյ

Ժողովրդին փորձանքի ենթարկում ու կոտորել տալիս: Սրան մի ելք գտնելու հնար մտածեցէք: Մեծամեծներից մէկն ասաց. «Սրա ելքն այն է, որ նորից զօրք ուղարկենք»: Ժողովուրդը և թագաւորը այս առաջարկութեանը հաւանութիւն տալով, զօրքերի թիւը շատացրին և ուղարկեցին Սրաբի վրայ: Սրաբը սրանց էլ յաղթեց ու ցիր ու ցան արաւ: Վերջապէս չգտնուեց մի մարդ, որ սրան խեղճացնէր: Թող սրանք դարձեալ պատերազմի հոգս քաշեն, մենք գնանք խղճալի Շահ-Իսմայէլի մօտ: Շահ-Իսմայէլը աւերակ պարտէզի մէջ ընկած, աչքերը զրկուած տեսողութիւնից, սիրտը տխուր, մի օր սաստիկ յուզուած, ծառերի ճիւղերից մէկը սազ անելով սկսեց երգել: Այժմ տեսնենք Շահ-Իսմայէլն ի՞նչ է երգում և կարդացող բարեկամները ի՞նչ են լսում: Աստուած մարդը տմարդին կարօտ չանէ. ամէն:

Ով երկնային աստուածաշէն սուրբ Խորան,
Խնդրում եմ աչքերիս մի ճար անես դու,
Երկնքի և երկրի մեծ Տէր ու պաշտպան,
Խնդրում եմ աչքերիս մի ճար անես դու:

Մովսէսին ուժ տուիր, եղաւ ահարկու,
Մինչև անգամ չունէր սա ճարտար լեզու:
Ով երկնային բժիշկ անմահ կենսատու,
Խնդրում եմ աչքերիս մի ճար անես դու:

Բու կամքով Յոջանը ծովի մէջ մտաւ,
Բու կամքով դիւինը նրան կուլ տուաւ,
Ձկն փորում դարձեալ քեզ չմոռացաւ
Խնդրում եմ աչքերիս մի ճար անես դու:

Անդութ, անխճամտանք հօրից հալածուած,
Անտէր անտիրական այստեղ եմ ընկած,

Տկարներու պաշտպան ստեծող Աստուած,
Խնդրում եմ աչքերիս մի ճար անես Դու:

Շահ-Իսմայէլն այսօր կանէ ազադակ,
Դէպի քեզ, ով երկինք, ազատ համարձակ,
Հասիր օգնութեանս սրտագէտ էակ,
Խնդրում եմ աչքերիս մի ճար անես Դու:

Երբ որ Շահ-Իսմայէլը այս ցաւալի երգը վերջացրեց, մի գոյգ ոսկեփետուր աղաւնիներ օդի մէջ սաւառնելով գնում էին: Թռչելով, թռչելով եկան Շահ-Իսմայէլի գլխի վերևում մի ծառի վրայ կանգնեցին: Շահ-Իսմայէլը լսեց սրանց ճըլվըլոցը, որ կարծես խօսում էին ու ցաւ յայտնում թէ, ճշմարիտ որ շատ ափսոս եղաւ Շահ-Իսմայէլին: Այդ անբախտ, խղճալու աչքերը հանելով այստեղ են գրցել, ահա մենք մեր փետուրներից երկու հատ կղցենք գետին, եթէ կարողանայ գտնել ու աչքերին քսել, Աստուծոյ կարող զօրութեամբ աչքերն իսկոյն կըբացուին: Բայց ափսոս որ մենք նրա լեզուն չենք հասկանում որ կարողանանք ցաւին մի դարման անել: Ափսոս, շատ ափսոս Շահ-Իսմայէլին, ասելով թռան գնացին: Շահ-Իսմայէլը հասկացաւ այդ թռչունների խօսակցութիւնը. աղաւնիներից այս խօսքերը իմանալով՝ ձեռքերը դէս ու դէն ամծեց, գետնից գտաւ այն երկու փետուրները, գրպաններից աչքերը հանեց՝ աջը ձախի տեղ, ձախը աջի տեղ դնելով փետուրներն սկսեց նրանց վրայ քսել: Տեղից վեր կացաւ, մօտեցաւ այդու սառն աղբիւրին և լուացուեց: Լուացուելուց յետոյ չոքեց և սկսեց սրտանց աղօթք անել: Ո՛հ հրաշք, Աստուածային ողորմութեամբ խաւարը վերացաւ, ու աչքերն սկսեցին տեսնել: Խեղճ ու մոլոր չորս կողմ նայելով՝ դիմացը մի ծերունի տեսաւ արտ վարելիս: Ուղղակի դնաց այդ ծերունու մօտ ու բարեկամաբար խօսեց: Ուղղակի դնաց այդ ծերունու մօտ ու բարեկամաբար խօսեց: Բայց մինչև նրան հասնելը Շահ-Իս-

մայելը պատահեց մի հովուի իւր շորերը փոխեց նրանեւ մի գառի մորթի էլ գլուխն անցընելով, բոլորովին իւր ձեւը փոխեց): Արտ վարող գիւղացին էլ բարեն առաւ. Շահ-Իսմայէլն ասաց, «հայր իմ, խնդրում եմ ինձ քեզ որդեգիր ընդունես», ծերունին պատասխանեց. «Որդի հիմա այնպիսի ժամանակ ենք հասել, որ հայրը իւր հարազատ որդուց չի կարող օգուտ քաղել, ուր մնաց թէ օտարից: Աստուած բարի տայ ու խիղճ տայ մեր թագաւորին, երիտասարդ մարդ չթողեց կոտորել տուեց, իւր միակ որդուն կուրացնելով ուզում էր նրա բերած կայքը առնել, բայց յանկարծ մի արաբ դուրս եկաւ նրանց պաշտպան և սկսեց բոլոր իր դէմ գնացողներին կոտորել. ես էլ երեք որդի ունէի որոնք այդ պատերազմի մէջ մեռան: Բայց որովհետեւ շատ ես թախանձում, քեզ վերցնում եմ ինձ որդեգիր: Շահ-Իսմայէլը կատարեալ հովիւ էր դարձել, ցնցոտիների մէջ բոլորովին չէր նմանում որ թագաւորի որդի է, աչքերն էլ առողջանալու ժամանակ փոխուել, խաժակ էին դառել: Հինգ-տասն օր ծերունու հետ գնում էին արաբ, արաբից տուն, մէկ օր էլ տուն գնալով տեսան որ թագաւորն էլի սուրհանդակ է ուղարկել և նոր մարդիկ է գէնքի կանչում: Այս բանը Շահ-Իսմայէլը տեսնելով ծերունուն շատ խնդրեց, որ իրան զինւոր գրել տայ: Ծերունին շատ զիմադրեց, յետոյ տեսաւ որ չի լինի, Շահ-Իսմայէլի համար մի ձի, մի ձեռք գէնք գնեց, մի քանի դահեկան էլ փող նուիրելով խառնեց զօրքի մէջ:

Զօրքը գնալով, գնալով հասաւ մի բլուրի մօտ վրան խփեց: Յանկարծ Շահ-Իսմայէլն ի՞նչ տեսաւ, Արաբ-Իւզանկին, մի սև ձիու վրայ նստած ահագին լախոր ձեռքին, փրփրած առիւծի նման, աջ ու ձախ կոտորում է թշնամուն: Այս բանը տեսնելով դողաց, տեղից վեր կենալով իսկոյն գնաց զօրապետի մօտ և ասաց. «Տէր իմ, խնդրում եմ ինձ թոյլ տաւ Արաբ-Իւզանկու հետ մենակ

կռուելու: Զօրապետը ծիծաղելով պատասխանեց. «Կորիւր այստեղից, քաշալ լախոր, այնքան կտրիչ տղամարդիկ չըկարողացան յաղթել, դու ես ուզում հիմայ նրա դէմ մենակ դուրս գալով յաղթել: Զօրապետը Շահ-Իսմայէլի անշափ խնդիրները յարգելով, թոյլ առեց մենակ Արաբի դէմ կռուելու: Ձին հեծաւ, սուրը աջ ձեռքը բռնելով, վահանը ձախ, վազեց արաբի տան առաջ, այնպէս մի գոռին դռնին հանեց ու աղաղակ բարձրացրեց, որ արաբի վրայ մի անսպասելի սարսափ թողեց: Արաբ-Իւզանկին դառնալով Գիւլիէրին և Գիւլիզարին ասաց. «աղջիկներ ես այսպիսի մի ձայն Շահ-Իսմայէլից լսեցի առաջին անգամ, երբ իմ դէմ ելնելով յաղթեց: Ահա երկրորդ անգամն է, որ նոյն ձայնը լսում եմ. վախենում եմ թէ յաղթուիմ այս տղամարդուց»: Այս խօսքերն աւարտելուց յետոյ, անմիջապէս ձին նստելով դուրս թռաւ և մտաւ կռուի ասպարէզը: Առաւօտից մինչև երեկոյ կռուեցին, բայց ոչ մէկը միւսին չկարողացաւ յաղթել: Շահ-Իսմայէլը, ի հարկէ Արաբին ճանաչելով չէր ուզում նրան յաղթել միւսնոյն ժամանակ զգուշ էր մնում նրանից մի փաստանալուց: Արաբը, որ չէր ճանաչում թէ ում հետ էր կռոււմ, ամեն կերպ աշխատում էր յաղթել այդ յանդուգն հովիւ-տղային: Շահ-Իսմայէլը հաստատ տղամարդու պէս էր կատարում իւր գերը: Վերջապէս՝ երբ մութն ընկաւ, կռիւը դադար առաւ, Շահ-Իսմայէլը դարձաւ իւր վրանը, իսկ Արաբը քաշուեց իւր բնակարանը: Թագաւորը լսելով մի անծանօթ հովուի քաջագործութիւնը Արաբի դէմ, հրամայեց որ շուտով իրան ներկայացնեն այդ կտրիչ տղամարդին: Շահ-Իսմայէլը ներկայացաւ թագաւորին, երբ որ արքայի առաջն եկաւ, հօթն անգամ գետին խոնարհուելով ձեռքերը կուրծքին դրած կանգնեց: Իսկ թագաւորը նրան զովելով ասաց. «ապրիս որդիս, տարիս, լսեցի, շատ լաւ ես կռուել այդ արիւնարբու արաբի հետ»:

Շահ-Խամայէլը պատասխանեց. «Թագաւորն ապրած կենայ
կռուեցի, բայց ոչ իմ ձին է պատերազմի յարմար և ոչ
զէնքերը: Թագաւորն ասաց, «գնա ձիանոց, որ ձին որ
կհաւանես, վեր առ և գինարանը, որ զէնքերը կուզես, վեր-
ցրու քեզ: Շահ-Խամայէլը մտնելով հանդերձատունը մի
ձեռք զեղեցիկ հանդերձ հագաւ, յետոյ գնաց գինարանը
և իւր իսկական զէնքերը պատից վայր առնելով պատրաս-
տուեց, և այդ տեղից դուրս գալով մտաւ ախոռատունը.
Շահ-Խամայէլի ոտնաձայնը լսելով, նրա ձին, Ղամարը, կար-
ծես հասկացաւ օտարականի ու լինելը, խրինջաց, ուրա-
խացաւ խելացի կենդանին ձանաչեց իւր տիրոջը, որ կորց-
րել էր նրան: Շահ-Խամայէլը արտասուելով ընդունեց իւր
սիրելի ձին, շոյեց նրա բաշը, իւր ձեռքով թամբեց և
դուրս քաշելով թուաւ նստեց վրան: Ախոռապետը և ներ-
կայ եղողները շտապելով թագաւորի մօտ՝ ասացին. «Ար-
քա տէր, այն կտրիչ երիտասարդը Շահ-Խամայէլի շորե-
րին, զէնքերին և ձիուն հաւանեց»: Թագաւորը պատաս-
խանեց. «Ի հարկէ կտրիչ ճարդը կտրիչի էլ զէնքերին ու
ձիուն կհաւանի»: Բայց ներկայ եղողները կասկածանքով
խօսում էին թէ՛ այս մարդը Շահ-Խամայէլը կլինի: Շա-
տերն էլ ասում էին չի կարող այդպիսի բան լինել, նը-
րան կուրացրին, մէկ էլ որ նրա աչքերը սև էին և շիտակ
իսկ սրանը խարտեաշ են և մի քիչ էլ շիւ: Շահ-Խամայէլը
զօրապետից խնդրեց, որ իրա համար մի առանձին վրան
խփել տայ արաբի տան մօտ, որպէս զի երեկուայ կռուից
վախենալով գիշերը չկարողանայ փախչել: Այդպէս էլ ա-
րին: Կէս գիշերին Արաբը տանից դուրս ելաւ՝ տեսնելու
տան դռնը: Տեսաւ որ իրա դռան առաջ մի վրան է
խփած, վրանի դռան էլ մի տղամարդ է ման գալիս,
վաղեց արաբը սենեակից իւր փոքրիկ արծաթապատ սա-
ղը բերեց, տեսնենք ի՞նչ է երգում իւր ախոյեանին և նա
ի՞նչ է պատասխանում:

Ա Ր Ա Բ Ը.

Շուտով կըլինիս խայտառակ,
Անմիտ, գոռոզ, անպարտաւան,
Առանց ձայն, գիշեր ժամանակ,
Դուրս ես պրծել գողի նման:

Շ Ա Հ-Ի Ս Մ Ա Յ Է Լ Ը

Հաւատացիր, ես գոռոզ չեմ,
Եկել եմ քեզի տեսութեան,
Ինչ մի կարծիք դու անխոհեմ,
Ոչ էլ անմիտ, ինքնահաւան:

Ա Ր Ա Բ Ը.

Ինչքան կտրիչ երիտասարդ,
Ինչանից կրել են մեծ ջարդ,
Իմ սրիցը բիւր հազար մարդ,
Իջել են սառը գերեզման:

Շ Ա Հ-Ի Ս Մ Ա Յ Է Լ Ը

Մօտ արի երեսդ տեսնեմ,
Սրտիս սէրը քեզի յանձնեմ,
Գոռալով ասպարէզ մտնեմ,
Ինչպէս առիւծ ցոյց տամ նշան:

Ա Ր Ա Բ Ը.

Լսիր կտրիչ, լսիր ինձի,
Փախիր խնայում եմ քեզի.
Մեռցրել եմ անթիւ հողի,
Տես անհամար զիակներ կան:

Շ Ա Հ-Ի Ս Մ Ա Յ Է Լ Ը

Դու ինձ երկիւղ չես կարող տալ,
Ամեն բամուշ ես չեմ գողալ,
Կը մեռնեմ բայց յետ չեմ գնալ,
Սրտիս մէջ արեւ եմ պայման:

Ա Ր Ա Բ Ը.

Կոռւի դաշտում դու անընտել,
Թռչունի պէս ճանկս ես ընկել,
Իմ անունս չէիք լսել,
Դողացրի ողջ Հնդկաստան:

Շ Ա Հ-Ի Ս Մ Ա Յ Է Լ Ը.

Պատերազմին տալով դադար,
Ընկերներիդ բարի լուր տար,
Հազար ափսոս ինձի համար,
Ուշ դտայ աչքերիս դարման:

Արար-Իւզանկին այս խօսքերից խելոյն հասկացաւ, որ իւր դօրեղ հակառակորդը իւր սիրելի Շահ-Իսմայէլն է, մի բարձր ձայն արձակելով ասաց.— «Ազնիւներ դուքս արիք, որ մեր տէրն եկել է»: Գիւլիէրին և Գիւլիզարը այդ անսպասելի լուրն առնելով, շնչառաւա դուրս ընկան: Շահ-Իսմայէլի թեւերն ընկնելով, ուրախ ուրախ վեր բարձրացրին իրանց սենեակը: Երկար ժամանակ փաթաթուելով պարանոցով, չէին ուզում բաժանուիլ: Այդ բանը երազ էր թւում նրանց: Մի քիչ հանդուստանալուց յետոյ Արար-Իւզանկին ասաց.— «Տէր իմ, այժմ երկար խօսելու ժամանակ չէ, վեր կաց շուտով գնա, թող ոչ ոք չիմանայ քո այստեղ գալը, գիտեմ որ թագաւոր հայրդ վաղը քեզ կը կանչէ ու կասէ, քեզ ամեն բանով կը աւակաւանացնեմ, եթէ

այդ Արարին սպանես»: Դու էլ համաձայնութիւն կուտաս: Կը գաս մի լախտ խփելով ինձ ձիուց վար կձգես ու չոգելով, իբր կուգես ինձ սպանել: Բայց այդ ժամանակ կը կանչես հօրդ և կասես. «Սհա քու թշնամին, Արքայ հայր, արի քու ձեռքովդ գլուխը կարիր»: Հէնց որ հա ինձ մօտ կգայ, դու հեռացիր, ես վեր կենալով նրան իմ սրով ուղիղ երկու կէս կանեմ: Այսպիսի պայման կապեցին, յետոյ բաժանուեցին միմեանցից:

Առաւօտ էր, արշալոյսը բացուելով, արեգակն սկսեց իւր պայծառ լոյսը հաւասարապէս բաժանել աշխարհի վերայ: Ամեն մարդ քնից զարթնելով սկսել էր Աստծուն փառաբանել և իւր գործին գնալ: Գեղեցիկ թռչունները ձագերի հետ բներից դուրս գալով, օդի մէջ սաւառնելով, սկսեցին իրանց ներդաշնակ երգեցողութիւնը: Այդ ժամանակ թագաւորը տեղից վեր կենալով, առաւօտեան տան շորերով, մարդ ուղարկեց Շահ-Իսմայէլին կանչեց իւր մօտ: Ուզելով շուտ կատարել իւր վատ ցանկութիւնները, կանչել տուեց Շահ-Իսմայէլին և ասաց.— «Որդիս, այսօր կաշխատես անպատճառ յաղթել այդ անդգամ Արարին: մի խօսքով, նրա գլուխը այսօր քեզանից կուզեմ: Շահ-Իսմայէլը պատասխանեց. «Հաս լաւ կլինի, Տէր իմ»: Այդտեղից թագաւորի և մեծամեծների հետ եկաւ կոռւի ասպարէզը. երբ որ Շահ-Իսմայէլը իւր գեղեցիկ շորերով Ղամար ձիու վրայ նստած վագեց գէպի Արարը, բոլոր ժողովուրդը և մեծամեծները, բացի թագաւորից, սկսեցին իրար տեղանջից փափալ. սա անպատճառ ան-Իսմայէլն է: Սկուեց պատերազմը, թագաւորը հեռուում նստած իւր վեզիրի և մեծամեծների հետ մտիկ էր տալիս այս հետաքրքիր հանդիսին: Շահ-Իսմայէլը իւր ծանր լախտը մէկ այս կողմ, մէկ այն կողմ շարժելով, մի ալնալիսի հարուած հասցրեց Արարին, որ նրան ձիուց զլորեց ցած: Ինքն էլ շտապով ձիուց թռչելով՝ չոգեց Արարի կրծքին. թագաւորը

Արաբի գետին գլորուելը տեսնելով, ուրախութիւնից սկսեց ծափ զարկել ու բացագանչութիւններ տնել «կեցցէ՛ կըտրիչս, կեցցէ՛ քաջ ասպետս»: Շահ-Խամայէն, ինչպէս պայման էին արել, թագաւորին հրաւիրելով ասաց. «Տէր իմ, եկ քու ձեռքովդ թշնամուդ գլուխը կտրիր. թագաւորը չափազանց ուրախութիւնից խելքը կորցրածի նման, սուրը պատեանից հանեց և վազեց դէպի Արաբը երբ գազանի պէս յարձակուեց դէպի գետին տարածուած Արաբը, Շահ-Խամայէլը մի կողմ քաշուեց. Արաբը առիւծի նման կատաղած մոնչաց, վեր թռաւ ու իւր երկու հարիւր լրարանոց լախտով աշնպիսի մի հարուած հասցրեց նրա գլխին, որ բժժեց ու պտոյտ գալով փռուեց գետին: Անմիջապէս հանելով սուրը մէջքից ուղիղ երկու կէս արաւ լիւրը ու անբարտւան մարդուն: Ասլան թագաւորն իւր դիւաւիան հոգին աւանդեց: Այդ նշանաւոր դէպքից, ներկայ եղող ժողովուրդն ու պալատականները, որոնք արգէն հասկացել էին քաջի ով լինելը, կեցցէ՛ններով ու ցնձագին աղաղակներով յայտնեցին իրանց շնորհակալութիւնը: Ամբողջ Ղանդահարը դադուել էր Ասլան թագաւորի ձեռքից ու խորովուել նրա գործերից: Ազատուած այդ ամենից, «կեցցէ՛ Շահ-Խամայէլ, կեցցէ՛ մեր նոր թագաւորը» գոռալով ու բղուելով, ձեռքերի վերայ բարձրացրած, տարան հօր գահի վերայ բազմեցրին: Շահ-Խամայէլը չթողեց որ հայրը նախաախփանքի արժանանայ, ինչքան որ չլինէ հայրն է, արժանաւոր կերպով թողել տուեց նրան իւր պապերի շիրիմների կողքին: Մի քանի օր սուդ պահելուց յետոյ սկսեց հարսանեաց պատրաստութիւնը, քառասուն օր և քառասուն գիշեր հարսանիք անելուց յետոյ, հասան իրանց մուրազին և ապրեցին մինչև խորին ծերութիւն:

ԿԵՆԹՐՈՆԵԿԱՆ ԳՐԱԳՆԱԾՈՒՄՆՈՅՈՒՄ ԹԻՖԼԻՍԻՄ

Վաճառում են

ԱՇԽԱՏԱՆԻՔԻ ՆԱԽԵՆԱԿ ԱՇԽԱՏԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒ

ՔԵՆՏՐՈՆԻ և ԱՍԼԻԻ ՀԵՔԻԱԹԸ Հանդերձ Երգերով. 4-րդ
տպագ. Թիֆլիս. 1909 թ. գինն է 60 կոպ.

ԱՇԽԱՏԱՆԻՔԻ ՀԵՔԻԱԹԸ Հանդերձ Երգերով. 7-րդ տպագ-
րություն. Թիֆլիս 1909 թ. գինն է 40 կոպ.

ՇԱՀ-ԻՍՄԱՅԷԼԻ ՀԵՔԻԱԹԸ Հանդերձ Երգերով. 3-րդ
տպագր. Թիֆլիս 1909 թ. գինն է 30 կոպ.

ՄԵԼԻՔ-ՇԱՀԻ ՀԵՔԻԱԹԸ Հանդերձ Երգերով. Թիֆլիս
1909 թ. գինն է 25 կոպ.

Գումարով գնողներին զիջում են կր լինի:

Գինն է 30 կոպ.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0361152

51982

891.99

Q-62